

Perspectiefnota 2025

Voorwoord en Leeswijzer

Voorwoord

Met de bespreking van deze Perspectiefnota doet de gemeenteraad richtinggevende uitspraken voor de begroting 2025 en volgende jaren. In de nota plaatsen we onze ambities in het perspectief van de ontwikkelingen die we zien. Onze blik op de toekomst. We schetsen belangrijke beleidsmatige ontwikkelingen en strategische thema's. De kaders en uitgangspunten voor de begroting 2025 worden vastgesteld en het financieel perspectief wordt geactualiseerd.

Aan de hand van onze visie en koers benoemen we de belangrijkste opgaven. We brengen in beeld welke investeringen daar op de langere termijn voor nodig zijn. We vertellen welke thema's en programma's zorgen voor groei en bloei. En welke investeringen in de basisinfrastructuur, onze streekfunctie en onze kernen en inwoners bijdragen aan brede welvaart. Bij de financiële vertaling hanteren we bij een aantal investeringen een bandbreedte. Om alle onderwerpen op dit moment precies te kwantificeren is niet mogelijk. De planvormings- en uitwerkingsfase van onderwerpen die verder weg in de tijd gelegen zijn vindt op een later moment plaats

Leeswijzer

In 2021 hebben we onze omgevingsvisie vastgesteld. [Omgevingsvisie Landstad Hardenberg](#) vertelt het verhaal van Hardenberg. Waar komen we vandaan? Hoe ziet de gemeente er in 2040 uit? En wat moeten we doen om daar te komen? Voor de huidige bestuursperiode staan onze ambities in het coalitieakkoord '[Oog voor elkaar, blik op de toekomst](#)' centraal. Samen met de Perspectiefnota 2024 en de beschouwingen van de gemeenteraad daarop zijn deze twee documenten het vertrekpunt geweest voor de visie op de (middel)lange termijn. Aangevuld met actuele accenten zoals klimaatadaptatie, de kwaliteit van de woonomgeving en het programma Veerkrachtig Hardenberg.

Bij de begroting 2024 hebben wij aangekondigd dat wij in aanloop naar de Perspectiefnota 2025 onze ambities vertalen in een kansen- en investeringsagenda. Met deze agenda krijgen we beter zicht op de opgaven die spelen op de (middel)lange termijn en de financiële vertaling daarvan. Hiertoe hebben wij in de afgelopen periode een kansen- en investeringsoverzicht opgesteld. Dit overzicht is als bijlage bij de Perspectiefnota opgenomen. In de Perspectiefnota doen wij een voorstel voor een keuze uit dat overzicht voor 2025 en volgende jaren, passend bij onze ambities en opgaven. Daarmee is de toegezegde kansen- en investeringsagenda integraal opgenomen in deze Perspectiefnota.

Deze agenda leidt tot een herijking van de structurele en incidentele middelen en de gerichte inzet van (een deel van) de algemene reserve. De kansen- en investeringsagenda is onderverdeeld in 12 thema's en is een dynamisch document. Om aan te kunnen blijven sluiten bij de actualiteit, in te kunnen blijven spelen op externe financiële ontwikkelingen en cofinancieringskansen en recht te doen aan onderwerpen die verder weg gelegen zijn in de tijd, is het onze bedoeling ieder jaar het

kansen- en investeringsoverzicht aan te passen aan de laatste stand van zaken. Aan de hand van deze groslijst komen wij met een voorstel welke onderwerpen uit dit overzicht vertaald worden in de perspectiefnota. Dit doen wij via de reguliere P&C-cyclus. Voor deze Perspectiefnota leggen we dus de basis, waarop de komende jaren voortgebouwd kan worden. De agenda is de belangrijkste input voor deze Perspectiefnota.

De Perspectiefnota volgt de opbouw van de programmabegroting zoals bij de begroting van 2024 is vastgesteld. Per programma komt een aantal thema's van de Kansen- en Investeringsagenda aan de orde. Na elk thema is in een apart kader aangegeven welke keuzes het college heeft gemaakt. Bij de onderwerpen maken we onderscheid in twee soorten investeringen: investeringen die verband houden met *toekomstbestendigheid* en investeringen die aansluiten bij onze *ambitie*. Hieronder een korte omschrijving:

Onder *toekomstbestendig* vallen investeringen en uitgaven die nodig zijn voor:

- al door de raad vastgesteld beleid
- het behouden en onderhouden van wat we blijvend nodig hebben
- de uitvoering van wet- en regelgeving

Deze onderwerpen zijn opgenomen in een roze kader.

Onder *ambitie* verstaan we investeringen en uitgaven die zich richten op:

- langere termijndoelen die we in de toekomst willen bereiken
- doelen die meer zijn dan wat nodig is voor de vastgestelde beleidsdoelen en uitvoering van wet- en regelgeving.

Deze onderwerpen zijn opgenomen in een geel kader.

Inleiding

Onze visie in het kort

Onze gemeente heeft een aantal sterke kenmerken. We zijn een groeiende grensgemeente met ruimte als troefkaart. Maar we zijn ook een sterk en verbindend streekcentrum tussen drie regio's. En een gemeente die het beste van platteland en stad combineert. Maar vooral hebben we de kracht van de samenleving. Deze kenmerken zijn de basis voor onze visie op de ontwikkeling van Hardenberg tot 2040. De komende jaren willen we doorgroeien naar een streekcentrum 3.0 met een kwalitatief hoog voorzieningenniveau, een kwalitatief goed woningaanbod en een hoogwaardige woonomgeving. We willen groeien naar een economisch en verkeersknooppunt, sterk verbonden met de omliggende regio's. Daarbij werken we aan onze infrastructuur, bereikbaarheid, toegankelijkheid en duurzaamheid.

Rode draad bij alles wat we doen is het behouden en versterken van de brede welvaart in landstad Hardenberg. In onze Omgevingsvisie staat dat daarvoor een schaa sprong nodig is. Én het toevoegen van kwaliteiten. Kortom: groei én bloei. Investerings en verbeteringen in het woon-, leef- en werkklimaat fungeren als vliegwiel voor de brede welvaart van onze inwoners. We zetten in op kwaliteit van leven en het behoud van gemeenschapszin. Onze samenleving is veerkrachtig. Ze bestaat uit sterke gemeenschappen waarin mensen zelf verantwoordelijkheid nemen en omzien naar elkaar. In onze samenleving hebben inwoners zelf regie op hun fysieke gezondheid, hun mentale welbevinden en een betekenisvol bestaan. We werken aan een gezonde samenleving waarin iedereen meedoet en de kans krijgt zich zo goed mogelijk te ontwikkelen.

Hier past een gemeentelijke organisatie bij die snel en effectief reageert op veranderingen en uitdagingen in de omgeving. Met een cultuur die gericht is op innovatie en samenwerking.

Het verbindende element in ons coalitieakkoord is brede welvaart. Bij het streven naar brede welvaart voor onze inwoners, staan vier samenhangende speerpunten centraal.

- Hardenberg voor elkaar - over een vitale samenleving, leefbare kernen en stedelijke ontwikkeling.
- Hardenberg in balans - over de verscheidenheid van ons landelijk gebied.
- Knooppunt Hardenberg - over een vitale economie en goede bereikbaarheid.
- Duurzaam Hardenberg - over de energietransitie, klimaatadaptatie en een circulaire economie.

We hebben dit voor een groot deel al uitgewerkt in uitvoeringsprogramma's en concrete opgaven.¹ Zoals het programma Mobiliteit, het programma Duurzaam Hardenberg, de nieuwe Economische koers en het programma Wonen. Deze programma's geven ons richting op de beleidsvelden. Het thema 'Hardenberg voor elkaar' is nog volop in beweging. We werken dit speerpunt onder andere uit in ons nieuwe kernenbeleid. Ook zijn er raakvlakken met het programma 'Veerkrachtig Hardenberg' (voorheen Samen Door) dat in ontwikkeling is. In dit programma werken we met verschillende partners aan een toekomstbestendig maatschappelijk domein en perspectief voor

¹ Niet te verwarren met de hoofdstukken in de Programmabegroting. Met uitvoeringsprogramma's wordt bedoeld de concrete programmatische uitwerking van een specifieke opgave.

onze inwoners. Dit programma rust op drie pijlers: veerkracht, bestaanszekerheid en veilig opgroeien.

Groeien en bloeien

Groei en bloei zijn naar onze overtuiging onlosmakelijk met elkaar verbonden. Onze inzet op ruimtelijke kwaliteit, duurzaamheid, en sociaaleconomische en maatschappelijke vitaliteit zorgt voor groei en bloei. Zo geven we concreet invulling aan het streven naar brede welvaart voor onze inwoners: de kwaliteit van leven én van de leefomgeving.

Om onze ambities te realiseren moeten we blijven investeren in onze basisinfrastructuur. Dat betekent dat we zorgen voor woningbouw, werklocaties en mobiliteit (*'groeien'*). Groeien is geen doel op zich. Het ondersteunt ons streven naar brede welvaart. Voor groei spelen we onze belangrijkste troefkaart: de fysieke ruimte in onze gemeente.

Verantwoorde groei vraagt ook om investeringen in het bebouwde gebied. Denk aan centrumvoorzieningen. Zo bouwen we onze streekfunctie en ons voorzieningenniveau verder uit. Want dat is essentieel als gemeente in een grensregio met een verzorgingsgebied voor meer dan 100.000 inwoners en bezoekers.

Economische groei betekent niet vanzelf maatschappelijke bloei. Daarom werken we ook aan maatschappelijke vitaliteit (*'bloeien'*) van onze inwoners. Met activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld sport, cultuur, welzijn en maatschappelijke accommodaties. Dat doen we samen met maatschappelijke organisaties, inwoners en ondernemers.

Recent is in de raad het initiatief genomen voor het ontwikkelen van een 'Groene en Gezonde maatlat': een methode om biodiversiteit, klimaat en gezondheid een prominente plek te geven. Bij nieuwe en bestaande ontwikkelingen, zoals woonwijken en bedrijventerreinen. Gezondheid is sterk bepalend voor de kwaliteit van leven en daarmee van wezenlijk belang voor brede welvaart. Het opgroeien van kinderen in een gezonde en veilige leefomgeving is essentieel. Onze activiteiten op dat gebied krijgen een plek in ons gemeentelijk Gezondheidsbeleid. Daarnaast staan de zelfregie van de inwoner, het dichtbij organiseren van de juiste zorg en ondersteuning en de inzet op preventie centraal. Zo houden we de zorg beschikbaar, toegankelijk en betaalbaar. Ook zetten wij in op de financiële bestaanszekerheid voor onze inwoners. Hierbij hanteren wij het principe 'genereus maar eenvoudig'.

Actuele gebeurtenissen en omgevingsfactoren

Door de actuele ontwikkelingen staan onze ambities en opgaven niet op zichzelf. Er gebeurt veel in onze samenleving en in de bredere omgeving. De toekomst laat zich steeds moeilijker voorspellen. Het gaat hier onder andere om:

- actuele vraagstukken rond bestaanszekerheid van onze inwoners
- gebeurtenissen in de wereld: in veel gebieden is er sprake van oorlog en conflict. Dichtbij in Europa is de oorlog in Oekraïne van grote betekenis. Op meerdere plaatsen in de wereld is een grote vluchtelingenstroom op gang gekomen, ook naar Nederland. Om hierop voor onze gemeente regie te houden is hiervoor recent het handelingskader voor het vluchtelingen- en migratievraagstuk aangeboden aan de raad. Dit kader maakt duidelijk welke vraagstukken er spelen en hoe we als gemeente daarin handelen.

- De klimaatverandering is steeds duidelijker merkbaar. De weersextremen nemen toe en leiden op diverse plaatsen tot crises, natuurrampen of anderszins kritieke situaties. De aandacht voor de wijze waarop we de wereld doorgeven aan generaties die na ons komen neemt toe. Klimaat- en natuurdoelen zijn hoger op de agenda gekomen
- Een grotere maatschappelijke onrust, meer polarisatie in de samenleving en een afgenomen vertrouwen in het functioneren van de overheid.

Nieuwe ontwikkelingen hebben effect op de mate waarin wij onze ambities en opgaven kunnen verwezenlijken. Ze dwingen ons om steeds goed te kijken en te luisteren naar wat er in de samenleving en in de wereld om ons heen gebeurt. En om onszelf de vraag te stellen of we onze koers moeten bijstellen. De visie staat. In strategie en uitvoering sturen we bij aan de hand van de ontwikkelingen en mogelijkheden die zich voordoen. Om aan te kunnen blijven sluiten bij de actualiteit, in te kunnen blijven spelen op externe financiële ontwikkelingen en cofinancieringskansen en recht te doen aan onderwerpen die verder weg gelegen zijn in de tijd, is het onze bedoeling elk jaar het kansen- en investeringsoverzicht aan te passen aan de laatste stand van zaken. Aan de hand van deze groslijst komen wij met een voorstel welke onderwerpen uit dit overzicht vertaald worden in de perspectiefnota. Afhankelijk van de financiële ruimte op het jaarlijkse ijkmoment, kunnen de onderwerpen onder of boven de streep uitkomen. Wij bieden de perspectiefnota jaarlijks aan de raad aan voor algemene beschouwingen, met als bijlage het kansen- en investeringsoverzicht.

Hieronder benoemen we per programma de gerichte thema's ter realisatie van de visie. Om scherp te zijn in de formulering van de doelen aan te brengen hebben we deze afzonderlijk van elkaar gepresenteerd. Tegelijkertijd pakken we de doelen, zoals hiervoor aangegeven, in onderlinge samenhang op. Bijvoorbeeld de doelen gericht op groei (woningbouw, economie en mobiliteit) en leefomgevingskwaliteit (bloei). Of de thema's ten aanzien van het versterken van de sociale samenhang in de kernen én het behoud van voorzieningen. Onder andere door het combineren van maatschappelijke en culturele functies in MFA's, zoals bibliotheek-, onderwijs- of sportvoorzieningen.

Hoofdstuk Programmabegroting	Thema's Kansen en Investerings	G & B
1. Ruimtelijk Hardenberg	Woningbouw Mobiliteit Centra, theater en stationsgebied Landbouwtransitie en landelijk gebied	Groei Groei Groei Bloei
2. Economisch en Recreatief Hardenberg	Economie en werkgelegenheid Kernen en sociale samenhang (voorzieningen, kunst & cultuur, recreatie & toerisme) Sport Leefomgevingskwaliteit (goed onderhoud openbare ruimte)	Groei Bloei Bloei Bloei
3. Duurzaam Hardenberg	Leefomgevingskwaliteit (energiereductie, klimaatadaptatie, vergroening, circulariteit)	Bloei
4. Sociaal Hardenberg	Kernen en sociale samenhang (veerkrachtige samenleving) Jeugd en onderwijs Gezondheid Zorg en wonen	Bloei Bloei Bloei Bloei
5. Dienstverlenend Hardenberg	Organisatie	Bloei

Aansluitend gaan we in hoofdstuk 6 in op de financiële afwegingen die we daarbij hebben te maken, mede gelet op het uitgangspunt om onze solide financiële positie te behouden.

Programma 1 Ruimtelijk Hardenberg

Woningbouw

We bouwen verder aan de woningvoorraad voor alle doelgroepen. We zorgen voor een kwalitatief goed woningaanbod en een hoogwaardige woonomgeving. Onze woningvoorraad groeit met 300 tot 400 woningen per jaar. We bouwen voor alle doelgroepen en in het bijzonder voor starters/jongeren, zorgbehoevenden, senioren en jonge gezinnen. Ook zorgen we voor huisvesting voor nieuwe doelgroepen als arbeidsmigranten, statushouders, asielzoekers en ontheemden. In lijn met de woondeal-afspraken gaan we voor een verdeling 30% sociale huur, 40% betaalbaar huur/koop en 30% vrije sector. Om tempo te houden in de woningbouwproductie investeren we in de onrendabele top van de Wvg-gebieden en andere (her)ontwikkelingslocaties. We verstevigen de diversiteit en (duurzame) kwaliteit van het woningaanbod en een natuur-inclusieve woonomgeving. De te ontwikkelen maatlat natuur-inclusief bouwen biedt ons hiervoor handreikingen. In het landelijk gebied bieden we ruimte aan landelijke woonmilieus.

Programma versnellen woningbouw

Wij willen de randvoorwaarden creëren om in de jaren 2024, 2025 en 2026 gemiddeld 400 woningen per jaar te realiseren en in de periode 2027 t/m 2031 gemiddeld ca. 350 woningen per jaar te realiseren. Voor de jaren 2024 en 2025 is € 1 miljoen (2*€ 500.000) in de begroting opgenomen. Aanvullend willen we daar € 650.000 aan toevoegen. Het totaalbedrag van € 1,65 miljoen is programmageld dat beschikbaar is tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.

Mobiliteit

We beschikken over een samenhangend vervoerssysteem dat voor iedereen toegankelijk is. Mobiliteit in onze gemeente is duurzaam en veilig. Onze kernen en bedrijventerreinen zijn goed bereikbaar. Onze fietsinfrastructuur is op orde en goed onderhouden. We verbeteren de gemeentelijke verbindingen voor auto en fiets langs de radialen van de gemeente waar we nieuwe woningbouw en bedrijventerreinen realiseren. We organiseren 'mobiliteitshubs' waar we de verschillende vervoersvormen (OV, auto en fiets) aan elkaar koppelen, samen met de provincie en openbaar vervoer partijen. En we ontwikkelen deelmobiliteit als aanvulling op het openbaar vervoer. Daarnaast zorgen we voor kleinschalig openbaar vervoer. We versterken de sterke grensoverschrijdende knooppuntverbindingen met Zwolle, Twente en het noorden, onder andere via de Nedersaksenlijn en breiden de capaciteit en veiligheid van N-wegen uit. Ook bevorderen we effectief bulkvervoer over het kanaal Almelo-de Haandrik en spoor via de containerterminal Coevorden.

Verbeteren parkeersituatie centrum Hardenberg

We willen de parkeersituatie op straat en in de parkeergarages verbeteren en daarmee een kwaliteitsimpuls geven aan zowel de parkeerbeleving als de aantrekkelijkheid voor bezoekers van het centrum Hardenberg. Dit draagt bij aan de economische positie van Hardenberg. Daarvoor is een investering van € 350.000 nodig.

Europaweg

Een goede bereikbaarheid van het centrum is van groot (economisch) belang. Met aanpassingen aan de Europaweg (gedeelte Haardijk-Prins Bernhardbrug) zorgen wij ervoor dat de weg de toename van het verkeer goed kan verwerken en de doorstroming van het verkeer blijft gegarandeerd. Daarvoor is een investering van € 1,5 miljoen nodig.

Veilige fietsverbindingen / Recreatieve fietspaden

Verkeersveiligheid vinden wij belangrijk. In dat verband geven wij prioriteit aan het realiseren van veilige fietsverbindingen tussen Bergentheim en Mariënberg en tussen Oud Avereest en IJhorst. Daarvoor is een investering van € 2,87 miljoen nodig.

Goede recreatieve fietsverbindingen dragen bij aan het positieve imago van de gemeente Hardenberg. Daarom willen we het netwerk van onze recreatieve fietspaden verbeteren. Daarvoor is een investering van € 2,5 miljoen nodig.

Prinses Amaliabrug

De Amaliabrug moet voor fietsers en voetgangers veilige en comfortabel zijn, nu en in de toekomst. Om dat te bereiken zijn aanpassingen noodzakelijk. Daarvoor is een investering van € 1,7 miljoen nodig.

Rotonde Van Uterwijckallee (Tunnel Haardijk)

We realiseren een veilige, ongelijkvloerse oversteek voor fietsers en voetgangers ter plaatse van het kruispunt Haardijk-Hessenweg en verbeteren de verkeersdoorstroming op de Haardijk. De aanpassing van de rotonde met de Van Uterwijckallee is noodzakelijk in verband met de uitbreiding van Marslanden en de ontwikkeling van bedrijventerrein Heemserpoort. Zonder aanpassingen zal de verkeersafwikkeling op dit punt aanzienlijke vertragingen opleveren. De totale investering wordt nu ingeschat op € 12 miljoen. Er is al ongeveer € 5,5 miljoen beschikbaar gesteld. Aanvullend is een bedrag van € 6,5 miljoen nodig.

Kwaliteitsverbetering traversen N377 / Verkeersveiligheid N36

Door de N377 anders en veiliger in te richten verminderen we de barrièrewerking van de deze weg, verbeteren we de verkeersveiligheid en dragen we bij aan de sociale samenhang in de kernen Slagharen en De Krim. De provincie Overijssel is wegbeheerder van de N377. Door een intensieve samenwerking is het mogelijk om de N377 opnieuw in te richten en hiervoor vanuit de gemeente aanvullende eisen en wensen te stellen. We ramen de gemeentelijke bijdrage op ongeveer € 1,14 miljoen.

De N36 is een belangrijk verkeersveiligheidsknelpunt in onze gemeente. Het Rijk is van plan maatregelen te treffen, maar houdt daarbij in beperkte mate rekening met het onderliggend wegennet. Wij vinden het noodzakelijk om alle bestaande oversteeken intact te laten en op een veilige wijze uit te voeren. Uitvoering zal niet voor 2029 starten. We ramen de gemeentelijke bijdrage op ongeveer € 6 miljoen.

Centra, theater en stationsgebied

We werken toe naar een volledig, aantrekkelijk en stedelijk voorzieningenniveau met regionale aantrekkingskracht. Sfeer, beleving en ontmoeting staan centraal bij de kwaliteitsimpuls en centrumvernieuwing in Hardenberg en Dedemsvaart. In Hardenberg investeren we in een goed functionerend theater op een prominente plek in het centrum aan het vernieuwde waterfront, met een parkeervoorziening in de buurt. We maken van het stationsgebied van Hardenberg een dynamisch woon- en werkgebied. De ontwikkeling van het stationsgebied en mobiliteit hub (met verbeterd trein- en busstation en ondertunneling) pakken we op in samenhang op met wonen, werken, onderwijs en zorg in dit stadsdeel. We geven uitvoering aan de Centrum Visie Dedemsvaart, waardoor de balans tussen winkelaanbod, wonen, verkeer en ruimte voor groen en ontspanning verder verbetert. Voor de ontwikkeling van kleinere kernen sluiten we aan bij dorpsvisies. Met aandacht voor het behoud van en een kwaliteitsimpuls voor voorzieningen.

Theater De Voorvegter

Het theater is een belangrijke voorziening in onze gemeente. Voor een robuuste en toekomstbestendige theateervoorziening die voldoet aan wet- en regelgeving is een minimale investering van € 15 miljoen nodig. Uit onderzoek moet blijken welke varianten er zijn en welke variant het beste past bij de ontwikkeling van het centrum van Hardenberg. Daarnaast hebben wij incidenteel € 180.000 geraamd voor personele capaciteit. Daarmee willen we zorgen dat de Voorvegter een volwaardig theaterprogramma kan blijven presenteren en blijft aansluiten bij het landelijke aanbod.

Centrumstructuur Hardenberg

Een goede bereikbaarheid van het centrum is van groot (economisch) belang. Daarom werken we aan het verbeteren van de verkeersveiligheid en oversteekbaarheid van de wegen rond het centrum. Dat is inclusief het verbeteren van de positie van het fietsverkeer en versterken groenstructuur. Daarvoor is een investering van € 7,9 miljoen nodig.

Gebiedsontwikkeling stationsgebied / Nedersaksenlijn

De bereikbaarheid willen we structureel verbeteren door de gemeente per spoor goed te verbinden met de regio's Zwolle, Twente, DTZ en Groningen. Met de ontwikkeling van het Stationsgebied en de Nedersaksenlijn wordt bijgedragen aan:

- De Omgevingsvisie Landstad Hardenberg.
- Het toekomstbestendig maken van het station, veiligheid en toegankelijkheid vergroten en gereed zijn voor de komst van de Nedersaksenlijn.
- Het ontwikkelen als multifunctioneel gebied, wat Hardenberg als stad versterkt en waarbij ook een belangrijke bijdrage aan het programma Wonen wordt geleverd. Het gebied krijgt daardoor regionale aantrekkingskracht.
- Ruimte voor verwezenlijken ambities IQ-boulevard.
- Verstevigen van de positie van het ziekenhuis door sterkere samenwerking en synergie met diverse partijen.

Voor de transformatie van de stationsomgeving zijn er naast de investeringen in het gebied (tunnel, voorplein, benodigde aankopen etc.) ook de nodige investeringen nodig voor de herontwikkeling van omliggende gebieden met een programma aan wonen, werken en voorzieningen. Grofweg verwachten wij 300 tot 400 parkeerplaatsen in gebouwde parkeervoorzieningen te moeten realiseren die we niet (volledig) gaan terugverdienen.

De totale investering is naar verwachting zo'n € 46 miljoen. Er wordt uitgegaan van € 20 miljoen cofinanciering. In de meerjarenbegroting is al met een bijdrage van ongeveer € 8,5 miljoen rekening gehouden. Aanvullend is een bedrag van € 17,5 miljoen nodig.

Leefomgevingskwaliteit (goed onderhoud openbare ruimte)

Samen met de (dorps)gemeenschappen en ondernemers werken we aan leefbaarheid en woonkwaliteit en een goed onderhouden openbare ruimte. Wegen, gebouwen, riolering, openbare verlichting en groen vormen samen openbare ruimte. Zij wordt in ons dagelijks leven door iedereen gebruikt. Het is dan ook belangrijk al deze kapitaalgoederen goed te beheren, zodat ze aan de gestelde eisen kunnen blijven voldoen. Op deze manier dragen we zorg voor onze openbare ruimte. Het beheer hiervan is grotendeels vastgelegd in allerlei meerjarenplannen, nota's, visies en regelingen. In deze beheerplannen zijn ook de financiële middelen en het gewenste kwaliteitsniveau opgenomen.

Groot onderhoud begraafplaatsen

We vinden het belangrijk dat de begraafplaatsen er goed uitzien en toegankelijk zijn. Uit inspectie van de asfaltpaden op diverse begraafplaatsen blijkt dat de technische staat hiervan niet meer op orde is. De kwaliteit en toegankelijkheid dreigt hiermee in gevaar te komen. In principe streven we naar kostendekkende tarieven voor begraven en asbezorging. Een volledige kostendekkendheid van de begraafplaatsen is niet haalbaar. Door afname van het aantal begravingen, dalen de inkomsten al een aantal jaren op rij. Een goede prijs-kwaliteit is tegen de achtergrond van deze ontwikkeling van belang. We hanteren daarom tarieven die marktconform zijn en houden de kwaliteit in het oog. Voor het groot onderhoud is een bedrag van € 250.000 nodig.

Programma 2 Economisch en recreatief Hardenberg

Economie en werkgelegenheid

We ontwikkelen een robuuste, duurzame en concurrerende economie en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Daarvoor zetten we in op voldoende en toekomstbestendige vestigingslocaties, passend werk voor alle inwoners en regionale samenwerking. Onder andere via regionaal afgestemde programmering en deelname aan Regiodeals. We behouden en trekken bedrijven aan in de voor ons belangrijke sectoren agrofood, vrije tijd, hoogwaardige (maak-)industrie en mkb. Ook is er plaats voor regionale grote ruimtevragers. We investeren in de onrendabele top van werklocaties en ondernemers hubs. Dit alles in lijn met onze bedrijventerreinenstrategie. We beschikken over een vitale en aantrekkelijke detailhandelsstructuur van complementaire winkelgebieden, qua aanbod en verzorgingsgebied verspreid over de gemeente. Bewoners en toeristen/recreanten hebben een ruime keuze, dicht bij huis. Waar mogelijk helpen we het bedrijfsleven om samen met nutsbedrijven de beschikbaarheid van energie en water voor de langere termijn te vergroten. De Arbeidsmarkt is in balans en er is voldoende passende werkgelegenheid voor onze inwoners.

E-hub Bedrijventerreinen

Als gedeeltelijke oplossing voor netcongestie wordt gewerkt aan de realisatie van E-Hubs. Opwek, opslag(batterijen) en tijdelijke gasgebruik wordt een collectieve voorziening gekoppeld aan de E-hub. Definitieve realisatie wordt mogelijk door een gemeentelijke deelname / bijdrage, bijvoorbeeld in de vorm van een subsidie. Wij willen een eenmalig bedrag van € 500.000 beschikbaar stellen.

Meerjarenagenda Regio Zwolle

We zijn lid van de Regio Zwolle. Het meewerken en meedoen in de Regio Zwolle levert een grote meerwaarde. Want veel onderwerpen houden zich niet aan gemeentegrenzen (Arbeidsmarkt) of zijn gezamenlijk effectiever (HCA). Programma's voor ondernemers worden ontsloten. Er is toegang tot (om)scholing- en begeleiding voor onze inwoners. We zijn continue goed in gesprek over onze ruimtelijke opgave, En de Regio is een waardevol netwerk met regelmatig interessante kansen voor het uitvoeren van projecten waarbij bijdragen van derden mogelijk zijn. Voorbeelden daarvan zijn de afspraken die we maken met het rijk over de NOVEX-programma's en de Regio Deals. Het lidmaatschap van de Regio Zwolle kost afgerond € 150.000 per jaar. Deze kosten zijn incidenteel begroot tot en met 2027. Deze kosten willen we structureel in de begroting opnemen. Daarnaast is in de meerjarenbegroting tot en met 2027 jaarlijks ongeveer € 300.000 beschikbaar voor deelname aan vier programmalijnen (economie, arbeidsmarkt, duurzaamheid en bereikbaarheid).

Voor het voortzetten van onze deelname aan de programmalijnen nemen we in 2028 incidenteel € 450.000 op in de begroting.

Economische agenda

Met de economische agenda en de uitvoering daarvan dragen we bij aan de brede welvaart van de gemeente. Een sterk economisch beleid helpt om ondernemers aan te trekken en te binden. Helpt bij het aanjagen van (noodzakelijke) transities en draagt bij aan een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Vanuit de economische agenda worden belangrijke thema's voorzien van een invulling zoals, de bedrijventerreinenstrategie, ondernemersdienstverlening, samenwerking in de regio(deals) en zetten we in op thema's als de Human Capital Agenda, circulaire economie en digitalisering. Het structurele budget bedraagt € 777.490. Er is een incidenteel budget van € 432.000 oplopend naar € 576.000 als subsidie aan instellingen. Aanvullend willen wij eenmalig € 400.000 beschikbaar stellen. Het totale incidentele budget is programmaged dat beschikbaar is tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.

Kernen en sociale samenhang (voorzieningen, kunst en cultuur, recreatie en toerisme)

Voorzieningen passen bij wat de samenleving vraagt en zitten bij elkaar in de buurt. We investeren in het bundelen van maatschappelijke en culturele voorzieningen in MFA's. Elke kern heeft een basisvoorziening zoals een ontmoetingsruimte. We her-ontwikkelen gemeentelijke gebouwen of stoten ze af wanneer ze niet meer nodig zijn voor de eigen bedrijfsvoering of de maatschappelijke taken.

Kunst & cultuur vervult in onze gemeente een belangrijke maatschappelijke functie. Ze zorgt voor verbinding, persoonlijke ontwikkeling en draagt bij aan onze economie, recreatie en toerisme. In de kernen zijn aantrekkelijke evenementen. We investeren gericht in het uitgaansleven en het (structureel) financieren van evenementen. Ons kernenbeleid ontwikkelen we in samenhang met het fonds maatschappelijke initiatieven en het evenementenbeleid, met een actuele subsidiesystematiek. We geven uitvoering aan de programmaliijnen 'Culturele blik op Hardenberg 2024-2027'. In de regio Zwolle werken we (onder andere in de Regiodeal 2024) samen in het Programma 'Vitale Kernen'.

Kunst en Cultuur

Kunst en cultuur bepalen mede het karakter, de kwaliteit en de aantrekkelijkheid van de gemeente. Het heeft een positief effect onze economie en op recreatie & toerisme. Ook heeft kunst en cultuur een maatschappelijke betekenis. Het zorgt voor verbinding. En het stimuleert de persoonlijke ontwikkeling van onze inwoners. Het beoefenen van kunst geeft bovendien betekenis aan het leven. Voor (verlenging van) de inzet van een cultuurmakelaar is € 200.000 per jaar nodig. Wij stellen voor om in 2026 en 2027 € 200.000 op te nemen in de begroting. Inzet van de cultuurmakelaar na 2027 is afhankelijk van de evaluatie van de uitvoering van de cultuurvisie.

Toekomstige MFA's

Voor de leefbaarheid in de kernen en wijken zijn multifunctionele accommodaties (MFA) van grote waarde. Daarmee wordt het voorzieningenniveau verbeterd en de maatschappelijke samenhang versterkt. Voor het realiseren / vernieuwen van MFA's is een investering van € 9 miljoen nodig.

Kernenbeleid

We willen vitaliteit en leefbaarheid in onze kernen stimuleren en faciliteren. We participeren graag in initiatieven uit de samenleving en andersom nodigen we de samenleving uit om te participeren in projecten en plannen vanuit de gemeente. We willen dat er méér coördinatie komt op verschillende opgaven per kern. Dat vraagt om extra capaciteit in de vorm van gebiedscoördinatoren en om specifieke kwaliteiten van medewerkers. We vinden het belangrijk dat Plaatselijk Belangen en wijkverenigingen voldoende financiële middelen hebben om zich te organiseren. Daarnaast willen we dat er een bepaalde mate van zelfredzaamheid is wanneer het gaat om een financiële bijdrage voor kleine zaken die bijdragen aan de vitaliteit en leefbaarheid van de kern. Wij stellen voor € 200.000 per jaar in de begroting op te nemen.

Kotermeerstal Dedemsvaart

Met ontwikkelingen in en rond de recreatieplas Kotermeerstal willen wij een kwaliteitsimpuls realiseren en zorgen voor meer maatschappelijke activiteiten voor de inwoners van Dedemsvaart. Indicatief is een bedrag van € 450.000 nodig. De plannen worden in 2024 uitgewerkt.

Sport

Zoveel mogelijk inwoners sporten en bewegen met plezier. De ambitie is om door te groeien tot een samenleving waarin sporten en bewegen voor alle inwoners vanzelfsprekend is. Samen met verenigingen, organisaties en scholen stimuleren we dit via het Lokaal Sport- en Beweegakkoord. Goede en bereikbare sportfaciliteiten en duurzame en toekomstbestendige sportaccommodaties in vrijwel alle kernen zijn essentieel. We ontwikkelen een Integraal Huisvestingsplan Sport voor binnen- en buitensportaccommodaties en zwembaden en zorgen voor het door ontwikkelen van Sportpark de Boekweit en Sportpark de Boshhoek.

IHP Sportparken / Sportpark De Boekweit

We willen dat inwoners van de gemeente Hardenberg gezond opgroeien en gezond blijven door voldoende te bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. We faciliteren dit door in dorpen en kernen passende sportvoorzieningen voor buitensporten te behouden en te realiseren. Daarvoor is een investering van € 8,9 miljoen nodig. De investeringen zullen verspreid plaats hebben in de periode tot 2040.

We dragen bij aan een toekomstbestendig sportpark in Dedemsvaart. Daarom onderzoeken we samen met de gebruikers de scenario's voor renovatie of verplaatsing van Sportpark Boekweit. Verplaatsing naar de zuidwesthoek van de Hoopmansveenweg/Van Rooijens Hoofdwijk komt het meest tegemoet aan het programma van eisen. Daarvoor is een investering van € 12 miljoen nodig.

IHP Binnensport

We willen dat inwoners van de gemeente Hardenberg gezond opgroeien en gezond blijven door voldoende te bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. Via het Sport- en beweegakkoord willen we dat in samenwerking met de inwoners aanjagen. Goede en goed bereikbare voorzieningen voor binnensporten zijn daarbij een voorwaarde. Investeringen in sportaccommodaties zijn nodig. Uit de eerste resultaten van een onderzoek blijkt dat als we ambities maximaal willen realiseren in de periode tot 2040 een bedrag nodig is tussen de € 39 miljoen en € 52 miljoen. We houden vooralsnog rekening met een investering van € 10 miljoen.

IHP Zwembaden

We willen dat inwoners van de gemeente Hardenberg gezond opgroeien en gezond blijven door voldoende te bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. De huisvestingsvisie en strategie voor gemeentelijke zwembaden is via een Integraal Huisvestingsplan (IHP) inzichtelijk gemaakt. Om de zwembaden toekomstbestendig te laten zijn is een investering van € 2,5 miljoen nodig.

Landbouwtransitie en landelijk gebied

Ons landelijke gebied is economisch en sociaal vitaal. Agrofood is net als de sectoren (maak)industrie, mkb en vrije tijd van economisch belang voor onze gemeente. We zetten ons in voor een productieve en veerkrachtige (kringloop)landbouw en ruimte voor recreatieve neventakken. Er is aandacht voor ruimtelijke kwaliteit. De agrarische sector draagt bij aan een aantrekkelijke leefomgeving. We ondersteunen de ontwikkeling van recreatieve neventakken, bezoekboerderijen en boerenlandpaden en voeren het beleid 'Erven met Kwaliteit' uit. Er komt meer ruimte in het watersysteem om het watertekort in de zomer te verminderen en grotere hoeveelheden neerslag in de winter op te vangen.

We ondersteunen de verwerking en de verwaarding van landbouwproducten, verbreding van bedrijfsactiviteiten en nieuwe teelten. En de komst van een regionaal transitienetwerk van innovatieve bedrijven. Dit geldt ook voor het ontwikkelen van proeftuinen en praktijknetwerken voor het onderzoeken en valideren van innovaties. Startups op het gebied van verwerking van agrarische producten krijgen in onze gemeente de ruimte.

Erven met kwaliteit

We geven uitvoering geven aan de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg en de daarin genoemde landbouwtransitie door het op peil houden en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het buitengebied. Er worden verschillende mogelijkheden geboden, zoals woningbouw en economische ontwikkelingen. Tot en met 2025 is een jaarlijks budget van € 100.000 beschikbaar. Vanaf 2026 willen wij jaarlijks € 125.000 in de begroting opnemen.

Uitvoeringsagenda vanaf 2024

Wij streven naar een landelijk gebied dat economisch en sociaal vitaal is. Met een productieve en veerkrachtige (kringloop)landbouw en ruimte voor recreatieve neventakken. Daarvoor is tot en met 2026 incidenteel geld beschikbaar. Voor het realiseren van de doelstellingen willen wij eenmalig € 500.000 toevoegen aan de beschikbare middelen. Het totaal aan financiële middelen willen we inzetten als programmageld tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.

Programma 3 Duurzaam Hardenberg

Leefomgevingskwaliteit (energieneutraliteit, klimaat-adaptatie, vergroening en circulariteit).

Samen met de (dorps)gemeenschappen en ondernemers werken we aan leefbaarheid, woonkwaliteit en een goed onderhouden openbare ruimte. Maar ook aan energieneutraliteit en het aanpassen van de leefomgeving aan het veranderende klimaat. De klimaatafspraken van Parijs zijn vertaald in de Nederlandse Klimaatwet en het Klimaatakkoord. Regio's en gemeenten moeten hiermee aan de slag. De energietransitie, klimaatadaptatie en het omschakelen naar een circulaire economie vormen de sleutel voor een effectieve aanpak van de klimaatverandering. Een complexe opgave voor onze inwoners, ons bedrijfsleven en de gemeente zelf. Duurzaamheidsopgaven raken iedereen en kunnen leiden tot financiële, ruimtelijke en sociaalmaatschappelijke consequenties. Onze gemeentelijke doelen lopen in de pas met de landelijke doelen uit het klimaatakkoord. Bij het verduurzamen van woonwijken hebben we aandacht voor energiereductie, circulariteit, klimaatadaptatie en vergroening. We stimuleren woningeigenaren langjarig om te investeren in duurzaamheid en levensloopbestendigheid. We vernieuwen gedateerde infrastructuur in de oudere woonwijken en zetten in op woningrenovatie. Duurzame energie (de RES-opgave) wordt ruimtelijk goed ingepast. De hoeveelheid restafval vermindert. Het (her)gebruik van waardevolle grondstoffen neemt juist toe. De plannen rondom de verduurzaming van de gemeentelijke gebouwen en het wagenpark zijn verder uitgewerkt onder Programma 5.

Duurzaam Hardenberg (Energieprogramma 2024-2028)

De beschikbaarheid van energie was jarenlang een vanzelfsprekendheid, maar staat stevig onder druk door netcongestie, energieschaarste en de overgang naar duurzame energie.

We willen samen met inwoners, bedrijven en partners keuzes maken. Met het vernieuwde energiebeleid uit de strategiebrief, die in april 2023 is vastgesteld, hebben we de programmalijnen energie uit het Meerjarenprogramma (MJP) Duurzaam Hardenberg 2020-2024 aangepast en aangescherpt en accenten verschoven. En we zorgen ervoor dat de eigen gemeentelijke doelen in de pas lopen met de landelijke doelen uit het klimaatakkoord. In het energieprogramma 2024-2028 werken we dit verder uit. Er is nog budget beschikbaar. Dit willen we inzetten als programmageld tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.

Programma 4 Sociaal Hardenberg

Kernen en sociale samenhang (veerkrachtige samenleving)

Onze samenleving is veerkrachtig. Ze bestaat uit sterke gemeenschappen waarin mensen zelf verantwoordelijkheid nemen en omzien naar elkaar. Mensen wonen in aantrekkelijke en veilige (woon-)kernen met een sterke sociale cohesie (zie hiervoor ook de uitwerking in Programma 2). Inwoners beschikken over voldoende ontwikkelingsmogelijkheden en perspectief.

Veerkrachtig Hardenberg

We willen werken aan een toekomstbestendig sociaal domein. We willen er zijn voor de mensen die ons nodig hebben. We streven naar een brede welvaart voor onze inwoners; een speerpunt in ons coalitieakkoord. Economische groei betekent niet automatisch maatschappelijke bloei. De benadering van brede welvaart schenkt aandacht aan de kwaliteit van leven én van de leefomgeving. Het sociaal domein zit in een langdurig proces van transformeren. Dit vraagt een verandering in denken en in doen om met elkaar te werken aan de 'Verzorgingsstaat van de toekomst'. Dit vraagt een veerkrachtige organisatie waarin we kunnen participeren op wat er lokaal speelt en we richting kunnen geven.

We zetten in op positieve gezondheid en preventie en daarmee het voorkomen van ziekte en zorg. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat we dit willen zonder in te boeten op kwaliteit van zorg, ondersteuning en dienstverlening. De juiste zorg op de juiste plek, dicht bij de inwoner, is een belangrijk uitgangspunt. We bevorderen de samenwerking op het snijvlak van zorg, wonen en welzijn. De financiële middelen voor uitvoering van het programma Veerkrachtig Hardenberg worden gezocht in een herschikking van de financiële middelen binnen het Sociaal Domein.

Jeugd en Onderwijs

We geven onze jeugd een goede start. Kinderen groeien op in een kansrijke, gezonde en veilige leefomgeving. Ze krijgen alle ruimte om talenten te ontwikkelen, ook op sportief en cultureel gebied. We stimuleren nieuwe samenwerkingsvormen en strategische partnerschappen tussen onderwijs, ondernemers en overheden. De Hervormingsagenda Jeugd, de Regiodeal Zuidoost-Drenthe en de Lokale Educatieve Agenda voeren we uit.

We behouden en zorgen waar mogelijk voor de uitbouw van onderwijsvoorzieningen. Onze jeugd krijgt goed onderwijs in schoolgebouwen die passend, duurzaam en van goede kwaliteit zijn. Het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs voeren we uit. Ter ondersteuning van een warme overdracht van voorschool naar basisschool dragen we bij aan de ontwikkeling van Integrale Kind Centra.

Veilig opgroeien

We werken aan een kansrijke, gezonde en veilige omgeving voor de jeugd. Een omgeving waarin alle kinderen en jongeren talenten ontwikkelen en eerlijke kansen hebben in het onderwijs. Een betere verbinding en samenwerking tussen onderwijs, welzijn en jeugdhulp kan bijdragen aan minder schooluitval, verzuim of achterstanden en het verbeteren van de sociaal-emotionele ontwikkeling, het welbevinden en de leerprestaties van jeugdigen. Een betere samenwerking biedt ook mogelijkheden om extra ondersteuning en zorg in te zetten wanneer dit nodig is. Wij stellen voor een bedrag van € 268.000 per jaar op te nemen in de begroting.

IHP Primair onderwijs

We werken een kansrijke, gezonde en veilige omgeving voor de jeugd in Hardenberg. Samen met het onderwijs willen wij ervoor zorgen dat de omgeving waarin onze jongeren onderwijs volgen veilig, gezond en functioneel is. Daarom geven we uitvoering aan het Integraal Huisvestingsplan (IHP). Voor de huisvesting van scholen is een totaal investeringsbedrag van € 43,3 miljoen nodig. Omdat er al € 33,4 miljoen krediet door de raad beschikbaar is gesteld, is een aanvullend investeringsbedrag van € 9,9 miljoen nodig.

Veilige schoolomgevingen

Bij een aantal scholen is sprake van een verkeersonveilige situatie. Op deze plekken willen we de schoolomgeving verkeersveiliger maken. Naast aanpassingen aan de infrastructuur gaan we ook met de scholen in overleg over wat men zelf en samen met VVN kan doen via verkeerseducatie. Een investering van €240.000 is nodig om knelpunten op te lossen. Uitgaande van relatief eenvoudige maatregelen (€ 20.000 per school), kunnen hiermee een aantal verkeersonveilige situaties worden verbeterd.

Gezondheid

In onze samenleving hebben inwoners zelf regie op hun fysieke gezondheid, hun mentale welbevinden en een betekenisvol bestaan. Onze jeugd groeit gezond en kansrijk op en inwoners kunnen goed, waardig en vitaal ouder worden. We pakken preventie en het bevorderen van gezondheid integraal aan. Door er zo vroeg mogelijk bij te zijn voorkomen we waar het kan ziekte en zorg. Mensen in een kwetsbare positie hebben een hoger risico op een slechtere gezondheid. We willen deze situatie voor zijn. In veerkrachtige sociale verbanden ondersteunen inwoners elkaar hierbij. Als hulp en ondersteuning nodig is, bieden we dit op de juiste plek, dicht bij de inwoner. Zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig. Hierbij stimuleren we de samenwerking tussen partners op het snijvlak van wonen, welzijn en toegankelijke en betaalbare zorg. We geven uitvoering aan het lokale gezondheidsbeleid en we komen de afspraken uit het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Integraal Zorgakkoord (IZA) en het lokaal preventieakkoord na.

Onze leefomgeving beïnvloedt onze gezondheid. We realiseren een woonomgeving waar ruimte is voor ontmoeten, buitenspelen, bewegen en sporten. Dit stimuleert gezond gedrag. Belangrijk is dat iedereen in onze inclusieve samenleving mee kan doen. Het versterkt de sociale contacten en (ervaren) gezondheid. Armoede- en minimaregelingen actualiseren we vanuit het principe 'genereus maar eenvoudig'.

GGZ Jeugd en Volwassenen (en beschermd wonen)

We willen lokale toegankelijke zorg voor onze inwoners. Uitgangspunt hierin is dat we inzetten op zo licht als mogelijk zo zwaar als nodig. Door het lokaal inrichten van de toegang Beschermd Wonen en Beschermd Thuis zorgen wij ervoor dat we zorg en ondersteuning zo veel mogelijk in de eigen leefomgeving van de inwoners aanbieden. Vanaf 2025 is structureel een bedrag nodig van € 180.000. Hiervan is € 92.000 nodig voor personele inzet bij Samen Doen en € 88.000 voor de uitvoering van taken in de gemeentelijke organisatie. De financiering van deze kosten vanuit vrijvallende regionale middelen (via centrumgemeente). Na decentralisatie ontvangen we rechtstreeks van het Rijk middelen voor het uitvoeren van Beschermd wonen en Beschermd Thuis. De verwachting is dat dit budget toereikend is om de kosten van de uitvoering en de zorgkosten zelf te dekken.

Inclusie

Ons doel is een gezonde generatie 2040. We zetten ons ervoor in dat iedereen in de gemeente Hardenberg kan meedoen. Meedoen aan de maatschappij bevordert sociale contacten en bevordert onze gezondheid. We maken de stap van toegankelijke gemeente naar een inclusieve gemeente. Iedereen heeft gelijke rechten, plichten en kansen. We kunnen zijn wie we willen zijn, zonder te worden gediscrimineerd of uitgesloten. Voor de uitvoering van het beleid is een incidenteel bedrag van € 70.000 nodig, dat kan worden ingezet in de periode tot en met 2028.

Inkomen en financiële bestaanszekerheid

Onze visie is dat inwoners kunnen meedoen in de maatschappij. Inwoners hebben voldoende veerkracht wanneer het even tegenzit. Hun (financiële) bestaanszekerheid is op orde. Daarvoor vergroten we de effectiviteit (en het bereik) van het bestaande aanbod aan minimaregelingen, vereenvoudigen we (de toegang tot) bestaand aanbod en verstevigen we de verbinding binnen de keten van financiële dienstverlening (o.a. door de inzet van een armoederegisseur. Wij stellen voor € 300.000 per jaar in de begroting op te nemen.

Zorg en wonen

Ouderen wonen zo lang mogelijk in hun eigen omgeving met behoud van regie op het eigen leven. We organiseren, zorg en ondersteuning lokaal en dicht bij de inwoners. Daarvoor werken zorgaanbieders, corporaties, huisartsen en wijkverpleging samen op het snijvlak van zorg, wonen en welzijn. We ontwikkelen samen met partners combinaties van (betaalbaar) wonen en ambulante zorg. En realiseren nieuwe woon-zorgconcepten en gezonde, veilige en klimaatbestendige woonomgevingen. We geven uitwerking aan het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en de Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO).

Op meerdere plaatsen in de wereld en ook nabij in Europa is een grote vluchtelingenstroom op gang gekomen. Via ons handelingskader voor het vluchtelingen- en migratievraagstuk en onze programmatische aanpak voor vluchtelingen houden wij zoveel mogelijk regie op de opvang, huisvesting en begeleiding van asielzoekers, statushouders en Oekraïners binnen onze gemeente. Met onze pilot Buitenkwartier stimuleren we integratie en participatie voor bewoners van het AZC vanaf de start. Alle werkzaamheden op ten aanzien van Vluchtelingen en Migratie voeren we uit binnen de financiële kaders die het Rijk daarvoor stelt.

IZA/GALA

We streven naar een samenleving in Hardenberg waarin inwoners zelf in regie zijn op hun fysieke gezondheid en mentale welbevinden. Inwoners ondersteunen elkaar hierbij. Vanuit de visie Positieve Gezondheid werken we in het sociale domein aan preventie en het voorkomen van zorgvragen, waardoor er een vangnet beschikbaar voor de inwoners die dat nodig hebben. De middelen uit de specifiek uitkeringen van het rijk voor GALA en IZA worden ingezet voor "lopende" activiteiten. De dekking voor extra benodigd budget wordt gezocht in een herschikking van de financiële middelen binnen het Sociaal Domein.

Programma 5 Dienstverlenend Hardenberg

Organisatie

Onze organisatie stelt de samenleving centraal en speelt flexibel en slagvaardig in op de snel veranderende vraag vanuit de omgeving. We zijn optimaal bereikbaar. Dat geldt voor de organisatie van onze dienstverlening en voor de manier waarop wij contact hebben met onze inwoners en ondernemers. De organisatie sluit naadloos aan op de gemeentelijke ambities en is in staat om uitvoering te geven aan de veranderende verhouding tussen de lokale overheid en samenleving. We zijn een aantrekkelijke en inclusieve werkgever. De organisatie en de mensen die voor ons werken blijven zich ontwikkelen. We pakken dit programmatisch aan via de ontwikkelagenda 2023 – 2025. Ook maken we gebruik van het instrument 'Strategische Personeelsplanning'.

Onze werkomgeving is modern, duurzaam/toekomstbestendig en ondersteunt plaats-onafhankelijk werken.

Ook zorgen we voor onze inwoners voor een toekomstbestendige en veilige inrichting van onze informatiehuishouding. Kernbegrippen hierbij zijn (doorontwikkeling) digitalisering, robotisering, informatiemanagement en informatiebeveiliging.

Naast digitale veiligheid versterken we de sociale en fysieke veiligheid van onze inwoners. In de uitvoering van onze veiligheidsvisie 2024 – 2027 richten wij ons op de bestrijding van overlast en criminaliteit, op de rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Gemeentelijke gebouwen

We streven naar duurzame en energiezuinige gemeentelijke gebouwen. In de nota vastgoedmanagement (juni 2021) is afgesproken dat voor ieder gebouw een verduurzamingsplan wordt opgesteld. In 2023 zijn verduurzamingsplannen opgesteld voor de gemeentelijke gebouwen. Verduurzaming leidt tot lagere energiekosten. Deze vrijval kan deels gebruikt worden ter dekking van kapitaallasten. Voor de uitvoering van die plannen is een investering van € 2 miljoen nodig.

Herinrichting gemeentehuis

Het gemeentehuis moet een moderne en toekomstbestendige werkomgeving zijn, met een passende inrichting waar medewerkers op een goede manier hun verschillende werkzaamheden en taken kunnen uitvoeren. Rondom klimaat en akoestiek (arbo) is sprake van knelpunten en het meubilair economisch afgeschreven. Daarnaast is het huurcontract voor het pand aan De Stelling per 1-1-2025 opgezegd. Er is een bedrag van € 1,3 miljoen beschikbaar voor vervanging van meubilair. Voor aanpassingen in het gebouw stellen wij voor een investeringsbedrag van ten minste € 1 miljoen op te nemen. Daarmee kunnen we naar verwachting de knelpunten oplossen, en voor een deel enkele wenselijke aanpassingen doorvoeren.

Wagenpark

Als bijdrage aan de het programma Duurzaam Hardenberg en de klimaatdoelstellingen maakt het wagenpark van de buitendienst op termijn geen gebruik meer van fossiele brandstoffen. De gemeentewerf en andere mogelijke stallingsplaatsen worden aangepast om het toekomstige wagenpark te kunnen stallen en op te laden. Voor de verduurzaming van het wagenpark en bijbehorende faciliteiten is een investering van € 2 miljoen nodig.

Vitale vakantieparken

In de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg schreven we: "We ondersteunen en stimuleren de sector bij het revitaliseren en/of transformeren van vitale vakantieparken". We willen de recreatiefunctie waar nodig herstellen en criminele activiteiten en overlast tegen gaan. Wij willen een eenmalig bedrag van € 400.000 beschikbaar stellen.

Programma 6 Financiën

Financiële ontwikkelingen en afwegingen

Het goed organiseren van financiële middelen is een randvoorwaarde voor het realiseren van ambities en opgaven. Dit vraagt om herijking van onze structurele middelen, actualiseren van de meerjarenbegroting en een gerichte inzet van (een deel van) de algemene reserve. In de afgelopen maanden hebben we de genoemde opgaven en ambities vertaald naar een concrete kansen- en investeringsagenda. Alle onderwerpen, voor zover nu bekend, hebben we in beeld. Ook hebben we in kaart gebracht welke structurele opgaven nu met incidentele middelen worden gefinancierd. Verder hebben we mogelijkheden voor externe financiering bekeken, als opstap naar een lobby-agenda. Denk bij dit laatste onder meer aan thema's die opgenomen zijn in de Regiodeals.

Het totaalbedrag wat voor investeringen in het Kansen- en Investeringsoverzicht is opgenomen voor het toekomstbestendig maken van onze gemeente is € 83 miljoen. Onderwerpen die opgenomen zijn onder *Ambitie* bedragen in totaal € 177 miljoen. Deze totaalbedragen kunnen niet bij elkaar worden opgeteld. Een aantal onderwerpen is onder de categorie *Toekomstbestendig* in een 'minimaal benodigde' variant opgenomen, en onder de categorie *Ambitie* onder een maximale variant. Wanneer wordt gekozen voor de minimale variant, dan vervallen de uitgaven die gemoeid zijn met de maximale variant. Dit geldt omgekeerd ook wanneer de keuze valt op de maximale variant. Verder is op de kansen- en investeringslijst voor budgetverhogingen € 1,1 miljoen structureel en € 3,4 miljoen incidenteel geraamd.

Geconcludeerd kan worden dat het realiseren van onze ambities en opgaven een groot investeringsvolume met zich meebrengt. Wat zijn hiervoor belangrijke verklaringen?

Er komen grote uitgaven op ons af

Een aantal ambities brengen grote uitgaven met zich mee. Denk aan het theater of de integrale ontwikkeling van de stationsomgeving. Maar ook gemeente-brede investeringen in onderwijs- en sportvoorzieningen en het vergroten van de verkeersveiligheid van onze gemeente leiden in de komende jaren tot flinke uitgaven.

Kwaliteit vergt investeringen

Het toevoegen van kwaliteit leidt in het algemeen tot hogere kosten. Het streven naar bijvoorbeeld duurzame en kwalitatief hoogwaardige woongebieden en een betaalbaar woonprogramma heeft gevolgen voor het financiële resultaat van grondexploitaties. Thema's als klimaatadaptatie, mobiliteit, natuurinclusiviteit en energietransitie vragen om extra investeringen. Op alle aspecten kiezen voor de hoogste kwaliteit, heeft een prijskaartje. Het totale investeringsbedrag valt te matigen door hierin te variëren.

Financiële uitwerking van keuzes

De ruimte in onze begroting bedraagt € 1,5 miljoen structureel. Deze ruimte is 'geormerkt' in de meerjarenraming. De omvang van onze Algemene Reserve bedraagt ongeveer € 90 miljoen. Het benodigde weerstandsvermogen bij de huidige omvang van de risico's bedraagt € 30 miljoen.

We beschikken dus over een ruime algemene reserve en relatief weinig structurele financiële ruimte. Ook als we een investering (deels) incidenteel financieren, leidt dat tot structurele lasten.

Bedragen * € 1.000	
Stand Algemene reserve	€ 90.000
Benodigde weerstandscapaciteit	€ 30.000
Beschikbaar voor ambities en investeringen	€ 60.000

Voor de periode 2025 -2028 bedragen de indicatieve lasten:

2025	2026	2027	2028
€ 568.000	€ 1.913.000	€ 4.743.000	€ 5.928.000

Na 2028 kan de structurele last oplopen naar ongeveer € 7,5 miljoen. Dit is mede afhankelijk van het jaar waarin investeringen worden gerealiseerd. Voor de structurele lasten is structurele dekking nodig. Wij denken daarbij aan de volgende dekkingsmiddelen:

- Stelpost investeringen en 'vrije ruimte' € 1.500.000
- Bijdrage uit de Algemene Reserve € 1.625.000 (o.b.v. € 60 miljoen)
- Leges/heffingen € 1.500.000
- Taakstelling en bijdragen derden € 3.500.000 (na 2028 € 4.500.000).

Op basis van analyses van de begrotingen en jaarrekeningen van de afgelopen jaren denken wij dat een taakstelling van € 3,5 miljoen is te realiseren. Uiterlijk in de eerste helft van 2025 zullen wij u daarover informeren.

Lobby-agenda

Het realiseren van de genoemde opgaven en ambities doen we zelf en samen met andere partijen. Voor de financiering kijken we niet alleen naar eigen middelen. We gaan ook op zoek naar bijdragen van derden. Die bijdragen zorgen mede voor de financiering van het de plannen die we in deze perspectiefnota hebben uitgewerkt.

Om die bijdragen te krijgen moeten we in beeld hebben welke mogelijkheden er zijn en actief lobbyen. Daarvoor hanteren we drie uitgangspunten:

1. We houden een netwerk van relaties actueel.
2. We werken samen met andere partijen.
3. We richten ons vooral op de belangrijkste en meer omvangrijke projecten uit het kansen- en investeringsoverzicht.

We houden een netwerk van relaties actueel

We hebben andere partijen nodig voor het realiseren van (een deel van) onze opgaven en ambities. We onderhouden daarvoor een netwerk met partners op verschillende schaalniveaus: in het Vechtdal, de Regio Zwolle, de Regio Zuid- en Oost-Drenthe, provincie Overijssel, de rijksoverheid, in Duitsland en Europa. We weten daardoor welke kansen en investeringen van Hardenberg passen bij de opgaven en ambities van partners en welke mogelijkheden dat biedt voor samenwerking bij de

realisatie ervan. Dat vraagt een goede antenne, aan tafel zitten op de plekken die ertoe doen en concrete samenwerking. Een gezamenlijke lobby met partners heeft meestal meer kans van slagen dan een lokale lobby. Hardenberg heeft zich in de afgelopen tijd met succes in dit externe speelveld gepositioneerd.

We werken samen met andere partijen

Samenwerking heeft resultaat. In het realiseren van opgaven en ambities. En in de financiering daarvan. Dat blijkt uit de financiering die wij hebben gekregen via de regiodeals. In de afgelopen tijd is daaruit een bijdrage ontvangen voor onder andere de IQ BLVD, het project Ruimte voor de Vecht en de Human Capital Agenda.

Het Rijk heeft ook voor de periode tot en met 2028 geld beschikbaar voor regiodeals. Voor de toekenning van financiële middelen zet het rijk in op Brede Welvaart als centrale doelstelling. Dit past goed bij de ambities van Hardenberg. In de uitwerking van de regiodeals moet blijken bij welke thema's en projecten uit de kansen- en investeringsagenda deze financiële middelen kunnen worden ingezet.

Voor de periode tot en met 2028 zien wij kansen op financiële middelen in drie samenwerkingstrajecten.

1. We hebben in de Regio Zuid- en Oost-Drenthe voor de periode 2024-2028 een regiodeal kunnen sluiten met het rijk. De bijdrage van het rijk voor de regiodeal is € 30 miljoen. De plannen die daarvoor zijn ingediend richten zich op vier doelstellingen: Een Leven Lang Ontwikkelen, Zorg en Welzijn, Economische Structuurversterking en Aantrekkelijke Regio. De regionale uitwerking in programma's en concrete projecten is begin 2024 gestart. Wij zien kansen om vanuit deze regiodeal geld te krijgen voor projecten op het gebied van economie en werkgelegenheid en jeugd en onderwijs.
2. We hebben in de Regio Zwolle voor de periode 2024-2028 een regiodeal kunnen sluiten met het rijk. De bijdrage van het rijk voor deze regiodeal is € 30 miljoen. De plannen in de Regio Zwolle richten zich op de volgende doelstellingen: excellente ondernemersdienstverlening, werklocaties, innovatiehubs, vitale kernen en gezonde buurten, natuurinclusief ontwikkelen en klimaatadaptatie. De regionale uitwerking in programma's en concrete projecten is begin 2024 gestart. Wij zien kansen om vanuit deze regiodeal geld te krijgen voor projecten op het gebied van economie en werkgelegenheid, kernen en sociale samenhang, gezondheid en leefomgevingskwaliteit.
3. We hebben in Regio Zwolle een nieuwe Strategische Meerjarenagenda vastgesteld voor de jaren 2024-2028. Deze Meerjarenagenda wordt begin 2024 uitgewerkt in concrete Uitvoeringsplannen voor de thema's Economie, Arbeidsmarkt en Ruimte. In het Uitvoeringsplan Ruimte zijn voor Hardenberg de programma's Karakteristieke Stationsomgevingen en Vitale Kernen belangrijk. Bij de Meerjarenagenda wordt een Strategische Investeringsagenda opgesteld, gericht op het verkrijgen van middelen of toezeggingen van het rijk en andere partners. Voor de uitvoering van de Meerjarenagenda is voor de hele regio jaarlijks minimaal € 5 miljoen beschikbaar. Dat is inclusief een budget voor de gezamenlijke regionale lobby.

We richten ons vooral op de belangrijkste en meer omvangrijke projecten

Als het netwerk van relaties en de gezamenlijke inzet op regiodeals op orde zijn, is de volgende stap het verkennen van de mogelijkheden voor externe financiering voor de afzonderlijke projecten uit de kansen- en investeringsagenda. Zo'n verkenning en het benutten van lobbymogelijkheden is intensief. Het is belangrijk focus aan te brengen: waar liggen concrete kansen, is de inzet de moeite waard en wie zijn de partners waarmee we samen optrekken? Een voorbeeld van een intensief traject is de (regionale) lobby voor de realisering van de Nedersaksenlijn. Hier zijn we actief bij betrokken.

Na de bestuurlijke keuze voor de start van projecten uit de kansen- en investeringsagenda gaan wij de concrete mogelijkheden voor het verkrijgen van externe financiering verkennen en uitwerken in een lobby-agenda.

Meerjarenbegroting 2024-2028

De huidige meerjarenbegroting is als volgt:

Bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028
Totaal baten	204.544	201.306	189.385	187.616	187.616
Totaal lasten	208.136	201.701	191.358	190.094	190.094
Saldo baten en lasten	-3.592	-395	-1.973	-2.478	-2.478
Verrekening met reserves	1.907	1.432	1.230	1.230	1.230
Begrotingsresultaat	-1.685	1.037	-743	-1.248	-1.248
Waarvan structureel	7.960	9.120	2.259	28	28
Waarvan incidenteel	-9.645	-8.083	-3.002	-1.276	-1.276

In de onderstaande tabel wordt de meerjarenraming geschetst na verwerking van de voorgestelde keuzes in deze Perspectiefnota. Hierbij maken we onderscheid tussen bedragen met een structureel en bedragen met een incidenteel effect. Voor de volledigheid hebben wij hierbij ook de effecten van de Meibrief 2024 in beeld gebracht.

Bedragen x € 1.000	2024	2025	2026	2027	2028
Meibrief structureel	-256	-328	-325	-323	-320
Meibrief incidenteel	2.074	-127	-120	-	-
Begrotingsresultaat na meibrief	133	582	-1.188	-1.571	-1.568
Waarvan structureel	7.704	8.792	1.934	-295	-292
Waarvan incidenteel	-7.571	-8.210	-3.122	-1.276	-1.276
K&I-agenda structureel	-	-568	-1.913	-4.743	-5.928
K&I-agenda incidenteel	-	-1.220	-415	-915	-850
Begrotingsresultaat na K&I-agenda	133	-1.206	-3.516	-7.229	-8.346
Waarvan structureel	7.704	8.224	21	-5.038	-6.220
Waarvan incidenteel	-7.571	-9.430	-3.537	-2.191	-2.126

In de onderstaande tabel is het dekkingsvoorstel uitgewerkt:

Dekkingsvoorstel (x € 1.000)	2024	2025	2026	2027	2028
Dekking reserve structureel (afschrijving)			200	900	1.300
Dekking reserve incidenteel	-	1.220	415	915	850
Stelpost reëel begroten*			3.500	3.500	3.500
Leges / heffingen			1.000	1.250	1.500
Bijdragen derden		pm	pm	pm	pm
Begrotingsresultaat incl. dekking	133	14	1.599	-664	-1.196
Waarvan structureel	7.704	8.224	4.721	612	80
Waarvan incidenteel	-7.571	-8.210	-3.122	-1.276	-1.276

*) hiermee wordt de totale opgave € 7 miljoen

Toelichting op het dekkingsvoorstel:

- Bijdrage uit de Algemene Reserve ter dekking van afschrijvingslasten (na 2028 oplopend naar € 1,6 miljoen). NB: de minimaal benodigde weerstandscapaciteit komt hiermee niet in geding.
- Bijdrage uit de Algemene Reserve voor programmabudgetten (incidenteel);
- Op basis van analyses van de begrotingen en jaarrekeningen van de afgelopen jaren denken wij dat een taakstelling van € 3,5 miljoen is te realiseren door reëel/scherper te begroten;
- Wij voorzien hogere structurele opbrengsten uit leges en heffingen als gevolg van volumegroei;
- Mogelijke bijdragen van derden (regiodeals).

Risico's

Hiervoor hebben wij het financiële kader voor de komende jaren geschetst. Het is goed om hierbij beeld te schetsen van de risico's en onzekerheden die wij zien.

De financiën van gemeenten staan onder druk als gevolg van macro-economische ontwikkelingen zoals de stijgende rente en de gevolgen van de inflatie in de afgelopen periode. We constateren dat werkelijke loon- en prijseffecten groter zijn dan de compensatie die wij hiervoor ontvangen.

Deze druk wordt versterkt door het huidige Rijksbeleid met betrekking tot de financiering van gemeenten vanaf 2026. Gemeenten worden vanaf 2026, in de volksmond inmiddels het 'ravijnjaar' genoemd, geconfronteerd met een grote structurele korting. Gemeenten (VNG) en Rijk zijn al geruime tijd hierover in gesprek. Voor Hardenberg betekent dit een daling van inkomsten ter grootte van ongeveer € 10 miljoen. Wij hebben dit effect in de hierboven genoemde tabel verwerkt. Het is duidelijk dat dit grote gevolgen heeft voor de financiële ruimte en mogelijkheden.

Het is nog onduidelijk welke gevolgen de vorming van een nieuw kabinet heeft op de gemeentelijke taken en middelen. Het huidige demissionaire kabinet heeft kortgeleden de Voorjaarsnota 2024 gepubliceerd. Het debat hierover met de (nieuwe) Tweede Kamer moet nog gevoerd worden. In de Voorjaarsnota wordt helder dat de opschalingskorting wordt geschrapt en dat er extra geld komt voor de indexering van de zorgkosten. Gemeenten krijgen bij de invoering van de BBP-systematiek

vanaf 2024 het financiële effect gecompenseerd, echter met uitzondering van 2025. De financiële consequentie van het besluit van het kabinet is dat in 2025 het gemeentefonds eenmalig € 675 miljoen lager wordt vastgesteld. Het gesprek over de gewenste omvang van het gemeentefonds vanaf 2026 zal met een nieuw kabinet moeten worden gevoerd.

In vrijwel heel Nederland drukken de lasten van het maatschappelijk domein sterk op de gemeentelijke begroting. We zien dat onder andere bij de kosten voor Huishoudelijke hulp en de Jeugdzorg. We zien de gemiddelde kosten per cliënt stijgen en zien daarnaast dat zorg en de jeugdhulp kampen met problemen door de krapte op de arbeidsmarkt. Gemeenten en Rijk zijn aan de slag gegaan met een ingrijpende vernieuwing van de jeugdzorg, vastgelegd in de Hervormingsagenda. Deze verandering vindt plaats op lokaal, regionaal en landelijk niveau en is hiermee een grote en meerjarige opgave. Daarnaast zal ook het vluchtelingenvraagstuk de komende tijd van invloed blijven.

De gemeentelijke arbeidsmarkt is voortdurend in beweging. Ook hier is sprake van krapte op de arbeidsmarkt. Gemeenten hebben daarnaast te maken met een groeiend takenpakket. Het aantal vacatures neemt de laatste tijd toe en sommige vacatures zijn moeilijk te vervullen. Ook stroomt de komende 5 jaar ongeveer 15% van ons personeel uit als gevolg van pensionering. Deze ontwikkelingen staan op gespannen voet met de opgaven en ambities die we als gemeente hebben. Daardoor bestaat er kans op vertraging van ambities en meerkosten omdat personeel moet worden ingehuurd.

Uitgangspunten begroting 2025

Indeling begroting

De begroting en de meerjarenbegroting worden ingedeeld naar de indeling zoals door de Raad is vastgesteld.

Loon- en prijsstijgingen 2025

Voor de verwachte loon- en prijsontwikkeling 2025 baseren wij ons op de voorspellingen van het CPB, zoals gepubliceerd in het Centraal Economisch Plan (CEP) van 9 maart 2023. Het CPB verwacht voor 2025 de volgende loon- en prijsontwikkeling

	2025
Loonvoet sector overheid	4,4%
Prijzen materiele overheidsconsumptie	2,2%
Prijzen overheidsinvesteringen	2,0%

Deze percentages worden ook gehanteerd voor de berekening van de compensatie die via het Gemeentefonds wordt verkregen. Als er op het moment van het aanbieden van de begroting 2025 aan de raad een betere inschatting kan worden gegeven dan zullen wij hiervoor – zo nodig – een voorstel tot begrotingswijziging doen. Dit voorstel kan dan gelijktijdig met de begroting door de raad worden behandeld.

Inflatiecorrectie 2025

Voor de berekening van de inflatiecorrectie sluiten wij aan bij de berekening van het percentage compensatie Gemeentefonds. Dat wil zeggen dat de index voor loon- en prijsontwikkeling wordt berekend aan de hand van de CPB-raming van:

- de loonvoet sector overheid (60%)
- index materiele overheidsconsumptie (20%)
- de index prijzen overheidsinvesteringen (20%).

Voor 2025 is de uitkomst van deze mix 3,48%

Rente 2025

De afgelopen periode is de rente voor langlopende licht gedaald. De rente voor kortlopende geldleningen is gestegen.

Stand BNG-leningen 20 jaar gelijk	3,38%
Rekening-courant	1,50%

Wij stellen voor om voor de begroting 2025 uit te gaan van een rente voor langlopende leningen van 3,5% (gelijk aan 2024) en voor kortlopende leningen 1,50% (was 0,75%).

Vanwege een wijziging in BBV-voorschriften wordt geen apart rentepercentage gehanteerd voor de grondexploitatie. Hierbij wordt aangesloten bij het percentage van de omslagrente.

Compensatie areaal-uitbreidingen

Het is van belang dat het onderhoud van de areaaluitbreidingen (autonome groei van de openbare ruimte voor het reguliere beheer en onderhoud) structureel is geborgd. Daarom passen het bedrag jaarlijks aan. Voor 2025 jaarlijks areaaluitbreiding van 2023, vervolgens de begroting van 2026 met de uitbreiding van 2024 enz.

Overige uitgangspunten

Voor de berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds baseren wij ons op de meicirculaire 2024.

De bijdrage aan verbonden partijen (GGD, VRIJ en ODIJ) worden begroot in overeenstemming met de begroting 2025 van deze verbonden partijen.

De meerjarenbegroting 2025-2028 wordt samengesteld tegen constante prijzen. Dat wil zeggen dat – zowel bij de inkomsten als bij de uitgaven – voor deze jaren geen rekening wordt gehouden met loon- en prijsontwikkelingen.

Bijlage Kansen- en Investeringsoverzicht

Bedragen x € 1.000

Toelichting op het overzicht:

- De kolom **In PN met €?** geeft aan of het onderwerp uit het overzicht in de Perspectiefnota is opgenomen met een financieel effect.
- De kolommen **Invest. TB** en **Invest. NA** geeft de verwachte investering aan voor het onderwerp, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen Toekomstbestendig en Nieuwe ambitie. Het gaat dan om bedragen die leiden tot kapitaallasten.
- De kolommen **Bedrag TB** en **Bedrag NA** geven aan welke bedragen beschikbaar worden gesteld voor het betreffende onderwerp. Daarachter is vervolgens aangegeven of dit bedrag incidenteel of structureel wordt opgenomen.

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Woningbouw	Programma versnellen woningbouw	Wij willen de randvoorwaarden creëren om in de jaren 2024, 2025 en 2026 gemiddeld 400 woningen per jaar te realiseren en in de periode 2027 t/m 2031 gemiddeld ca. 350 woningen per jaar te realiseren. Voor de jaren 2024 en 2025 is € 1 miljoen (2*€ 500.000) in de begroting opgenomen. Aanvullend willen we daar € 650.000 aan toevoegen. Het totaalbedrag van € 1,65 miljoen is programmageld dat beschikbaar is tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.	Ja			€ 650		Incidenteel
Economie en werkgelegenheid	Uitvoering detailhandels-structuurvisie	We werken aan een vitale en aantrekkelijke detailhandelsstructuur van complementaire winkelgebieden, die wat betreft aanbod en verzorgingsgebied verspreid zijn in de gemeente. Hiermee bieden wij bewoners en toeristen/recreanten een ruime keuze, dicht bij huis in een compact, comfortabel en aantrekkelijke (winkel)omgeving. Voor de jaren 2024 en 2025 is € 1 miljoen (2*€ 500.000) in de begroting opgenomen. Vooralsnog gaan wij er vanuit dat deze middelen toerekend zijn. Het totaalbedrag van € 1 miljoen is programmageld dat beschikbaar is tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.	Nee			€ -		

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Economie en werkgelegenheid	E-Hub Bedrijventerreinen	Als gedeeltelijke oplossing voor netcongestie wordt gewerkt aan de realisatie van E-Hubs. Opwek, opslag(batterijen) en tijdelijke gasgebruik wordt een collectieve voorziening gekoppeld aan de E-hub. Definitieve realisatie wordt mogelijk door een gemeentelijke deelname / bijdrage, bijvoorbeeld in de vorm van een subsidie. Wij willen een eenmalig een bedrag van € 500.000 beschikbaar stellen.	Ja			€ 500		Incidenteel
Economie en werkgelegenheid	Meerjarenagenda Regio Zwolle	We zijn lid van de Regio Zwolle. Het meewerken en meedoen in de Regio Zwolle levert een grote meerwaarde. Want veel onderwerpen houden zich niet aan gemeentegrenzen (Arbeidsmarkt) of zijn gezamenlijk effectiever (HCA). Programma's voor ondernemers worden ontsloten. Er is toegang tot (om)scholing- en begeleiding voor onze inwoners. We zijn continue goed in gesprek over onze ruimtelijke opgave, En de Regio is een waardevol netwerk met regelmatig interessante kansen voor het uitvoeren van projecten waarbij bijdragen van derden mogelijk zijn. Voorbeelden daarvan zijn de afspraken die we maken met het rijk over de NOVEX programma's en de Regio Deals. Het lidmaatschap van de Regio Zwolle kost afgerond € 150.000 per jaar. Deze kosten zijn incidenteel begroot tot en met 2027. Deze kosten willen we structureel in de begroting opnemen. Daarnaast is in de meerjarenbegroting tot en met 2027 jaarlijks ongeveer € 300.000 beschikbaar voor deelname aan vier programmalijnen (economie, arbeidsmarkt, duurzaamheid en bereikbaarheid).	Ja			€ 150		Structureel vanaf 2028 € 150.000 en incidenteel € 450.000
Economie en werkgelegenheid	Meerjarenagenda Regio Zwolle	Voor het voortzetten van onze deelname aan de programmalijnen nemen we in 2028 incidenteel € 450.000 op in de begroting.	Ja			€ 450		Incidenteel

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Economie en werkgelegenheid	Economische agenda	Met de economische agenda en de uitvoering daarvan dragen we bij aan de brede welvaart van de gemeente. Een sterk economisch beleid helpt om ondernemers aan te trekken en te binden. Helpt bij het aanjagen van (noodzakelijke) transities en draagt bij aan een aantrekkelijk woon- en leefklimaat. Vanuit de economische agenda worden belangrijke thema's voorzien van een invulling zoals, de bedrijventerreinenstrategie, ondernemersdienstverlening, samenwerking in de regio(deals) en zetten we in op thema's als de human capital agenda, circulaire economie en digitalisering. Het structurele budget bedraagt € 777.490. Er is een incidenteel budget van € 432.000 oplopend naar € 576.000 als subsidie aan instellingen. Aanvullend willen wij eenmalig € 400.000 beschikbaar stellen. Het totale incidentele budget is programmaged dat beschikbaar is tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.	Ja			€ 400		Incidenteel
Economie en werkgelegenheid	Uitvoering strategiebrief bedrijventerreinen	Wij werken aan het versterken van de toekomstbestendigheid en het efficiënt ruimtegebruik van uiteindelijk vijf tot tien nader vast te stellen bestaande bedrijventerreinen. Wij streven ernaar dat de bedrijventerreinen in Hardenberg efficiënt en duurzaam zijn ingericht, een veilig en gezond verblijfsklimaat hebben met zo min mogelijk overlast voor de omwonenden. De ontsluiting en de verkeersinfrastructuur (auto, fiets en wandelaar) hebben een goede kwaliteit. De Hardenbergse bedrijventerreinen dragen bij aan de economische vitaliteit en aan de sociaal-economische welvaart. De verduurzaming van de bedrijventerreinen draagt substantieel bij aan de doelen van het Programma Klimaat, water en biodiversiteit. Jaarlijks is een bedrag van € 100.000 beschikbaar. Bedrijventerreinen zijn een onderwerp in de Regiodeal Zwolle. Als een regioproject op dat gebied wordt goedgekeurd zullen wij een bedrag voor cofinanciering beschikbaar stellen.	Nee			€ -		

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Mobiliteit	Prinses Amaliabrug	De Amaliabrug moet voor fietsers en voetgangers veilige en comfortabel zijn, nu en in de toekomst. Om dat te bereiken zijn aanpassingen noodzakelijk. Daarvoor is een investering van € 1,7 miljoen nodig.	Ja	€ 1.700				
Mobiliteit	Ontwikkeling deelmobiliteit	Wij willen (in regionaal verband) een samenhangend netwerk van deelfiets-locaties realiseren waar iedereen eenvoudig een fiets kan pakken en op een willekeurige andere locatie weer kan achterlaten. Hiermee verkleinen we de afhankelijkheid van autogebruik en dragen we bij aan het verduurzamen van verkeersbewegingen. Dit project is opgenomen in de Regiodeal Zwolle in het programma ruimte voor de Vecht. Als het regioproject op dat gebied wordt goedgekeurd zullen wij een bedrag voor cofinanciering beschikbaar stellen.	Nee		€ -		€ -	
Mobiliteit	Verbeteren parkeersituatie centrum Hardenberg	We willen de parkeersituatie op straat en in de parkeergarages verbeteren en daarmee een kwaliteitsimpuls geven aan zowel de parkeerbeleving als de aantrekkelijkheid voor bezoekers van het centrum Hardenberg. Dit draagt bij aan de economische positie van Hardenberg. Daarvoor is een investering van € 350.000 nodig.	Ja	€ 350				
Mobiliteit	Europaweg	Een goede bereikbaarheid van het centrum is van groot (economisch) belang. Met aanpassingen aan de Europaweg (gedeelte Haardijk-Prins Bernhardbrug) zorgen wij ervoor dat de weg de toename van het verkeer goed kan verwerken en de doorstroming van het verkeer blijft gegarandeerd. Daarvoor is een investering van € 1,5 miljoen nodig.	Ja	€ 1.500				
Mobiliteit	Veilige fietsverbindingen	Verkeersveiligheid vinden wij belangrijk. In dat verband geven wij prioriteit aan het realiseren van veilige fietsverbindingen tussen Bergentheim en Mariënberg en tussen Oud Avereest en IJhorst. Daarvoor is een investering van € 2,87 miljoen nodig.	Ja		€ 2.865			

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Mobiliteit	Recreatieve fietspaden	Goede recreatieve fietsverbindingen dragen bij aan het positieve imago van de gemeente Hardenberg. Daarom willen we het netwerk van onze recreatieve fietspaden verbeteren. Daarvoor is een investering van € 2.500.000 nodig.	Ja		€ 2.500			
Mobiliteit	Pilot bewaakt stallen	Om het gebruik van de fiets bij bezoeken aan het centrum te stimuleren willen we onderzoek doen naar mogelijkheden voor bewaakte stallingen. Daarvoor gaan we een pilot starten. Vooralnog gaan we er vanuit dat de kosten worden gedekt binnen de beschikbare budgetten voor de centrumontwikkeling en de structurele kosten binnen de aanwezige budgetten kunnen worden opgevangen.	Nee	€ -				
Mobiliteit	Rotonde van Uterwijckallee (Tunnel Haardijk)	We realiseren een veilige, ongelijkvloerse oversteek voor fietsers en voetgangers ter plaatse van het kruispunt Haardijk-Hessenweg en verbeteren de verkeersdoorstroming op de Haardijk. De aanpassing van de rotonde met de Van Uterwijckallee is noodzakelijk in verband met de uitbreiding van Marslanden en de ontwikkeling van bedrijventerrein Heemserpoort. Zonder aanpassingen zal de verkeersafwikkeling op dit punt aanzienlijke vertragingen opleveren. De totale investering wordt nu ingeschat op € 12 miljoen. Er is al ongeveer € 5,5 miljoen beschikbaar gesteld. Aanvullend is een bedrag van € 6,5 miljoen nodig.	Ja		€ 6.500			
Mobiliteit	Kwaliteitsverbetering traversen N377	Door de N377 anders en veiliger in te richten verminderen we de barrièrewerking van de deze weg, verbeteren we de verkeersveiligheid en dragen we bij aan de sociale samenhang in de kernen Slagharen en De Krim. De provincie Overijssel is wegbeheerder van de N377. Door een intensieve samenwerking is het mogelijk om de N377 opnieuw in te richten en hiervoor vanuit de gemeente aanvullende eisen en wensen te stellen. We ramen de gemeentelijke bijdrage op ongeveer € 1,14 miljoen.	Ja		€ 1.140			

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Mobiliteit	Vervoer voor iedereen	<p>We willen de komende jaren het busvervoer verbeteren door gewijzigde lijnvoering en de realisatie van hubs, goede bushaltes enz. Als aanvulling op het reguliere openbaar vervoer willen we een flexibel vervoersconcept realiseren (zie raadsbrief van 21 november 2023).</p> <p>De wijzigingen in het openbaar vervoersysteem willen we in december 2025 uitvoeren. Hiervoor is het noodzakelijk dat in 2025 wordt geïnvesteerd in haltevoorzieningen en hub om de wijzigingen in het lijnnet goed te kunnen doorvoeren. Dit vraagt om incidentele investeringen. Zo moet er een hub gerealiseerd worden in Slagharen en in Dedemsvaart een aantal nieuwe bushaltes gerealiseerd worden (met hub functionaliteiten) en alle bestaande haltes aangepast worden. De provincie kent een subsidieregeling voor noodzakelijke aanpassingen ten behoeve van het openbaar vervoer. In afwachting van de gesprekken met de provincie reserveren wij nog geen bedragen.</p>	Nee		€ -			
Mobiliteit	Verkeersveiligheid N36	De N36 is een belangrijk verkeersveiligheidsknelpunt in onze gemeente. Het Rijk is van plan maatregelen te treffen, maar houdt daarbij in beperkte mate rekening met het onderliggend wegennet. Wij vinden het noodzakelijk om alle bestaande oversteken in tact te laten en op een veilige wijze uit te voeren. Uitvoering zal niet voor 2029 starten. We ramen de gemeentelijke bijdrage op ongeveer € 6 miljoen.	Ja		€ 6.000			
Centra, theater en stationsgebied	Theater de Voorveghter	Het theater is een belangrijke voorziening in onze gemeente. Voor een robuuste en toekomstbestendige theatervoorziening die voldoet aan wet- en regelgeving is een minimale investering van € 15 miljoen nodig. Uit onderzoek moet blijken welke varianten er zijn en welke variant het beste past bij de ontwikkeling van het centrum van Hardenberg. Daarnaast hebben wij incidenteel € 180.000 geraamd voor personele capaciteit. Daarmee willen we zorgen dat de Voorveghter een volwaardig theaterprogramma kan blijven presenteren en blijft aansluiten bij het landelijke aanbod.	Ja	€ 15.000	€ 50.000	€ 180		Incidenteel

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Centra, theater en stationsgebied	Centrumstructuur Hardenberg	Een goede bereikbaarheid van het centrum is van groot (economisch) belang. Daarom werken we aan het verbeteren van de verkeersveiligheid en oversteekbaarheid van de wegen rond het centrum. Dat is inclusief het verbeteren van de positie van het fietsverkeer en versterken groenstructuur. Daarvoor is een investering van € 7,9 miljoen nodig.	Ja	€ 7.900				
Centra, theater en stationsgebied	Kwaliteitsimpuls Centrum Hardenberg	In het kader van de kwaliteitsimpuls van het centrum van Hardenberg is een upgrade gewenst van de route Bruchterweg-Lage doelen-Havenweg inclusief aanpak Vechtkade/promenade tot aan Amaliabrug. Deze upgrade moet worden gezien in samenhang met het verbeteren van de bereikbaarheid en de verkeersveiligheid van het centrum.	Nee		€ -			

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Centra, theater en stationsgebied	Gebiedsontwikkeling stationsgebied/Nedersaksenlijn	<p>De bereikbaarheid willen we structureel verbeteren door de gemeente per spoor goed te verbinden met de regio's Zwolle, Twente, DTZ en Groningen. Met de ontwikkeling van het Stationsgebied en de Nedersaksenlijn wordt bijgedragen aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De Omgevingsvisie Landstad Hardenberg. - Het toekomstbestendig maken van het station , veiligheid en toegankelijkheid vergroten en gereed zijn voor de komst van de Nedersaksenlijn. - Het ontwikkelen als multifunctioneel gebied, wat Hardenberg als stad versterkt en waarbij ook een belangrijke bijdrage aan het programma Wonen wordt geleverd. Het gebied krijgt daardoor regionale aantrekkingskracht. - Ruimte voor verwezenlijken ambities IQ boulevard. - Verstevenigen van de positie van het ziekenhuis door sterkere samenwerking en synergie met diverse partijen. <p>Voor de transformatie van de stationsomgeving zijn er naast de investeringen in het gebied (tunnel, voorplein, benodigde aankopen etc.) ook de nodige investeringen nodig voor de herontwikkeling van omliggende gebieden met een programma aan wonen, werken en voorzieningen. Grofweg verwachten wij 300 tot 400 parkeerplaatsen in gebouwde parkeervoorzieningen te moeten realiseren die we niet (volledig) gaan terugverdienen.</p> <p>De totale investering is naar verwachting zo'n € 46 miljoen. Er wordt uitgegaan van € 20 miljoen cofinanciering. In de meerjarenbegroting is al met een bijdrage van ongeveer € 8,5 miljoen rekening gehouden. Aanvullend is een bedrag van € 17,5 miljoen nodig.</p>	Ja		€ 17.500			
Centra, theater en stationsgebied	Kwaliteitsimpuls Centrum Dedemsvaart	<p>Door te investeren in de ontwikkelingen in het Centrum van Dedemsvaart geven we invulling aan de in 2023 vastgestelde Centrumvisie. In de meerjarenbegroting is een investeringsbedrag van € 1,95 miljoen opgenomen. Op dit moment zien wij geen aanleiding om een extra investeringsbedrag beschikbaar te stellen.</p>	Nee	€ -				

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Kernen en sociale samenhang	Kunst en Cultuur	Kunst en cultuur bepalen mede het karakter, de kwaliteit en de aantrekkelijkheid van de gemeente. Het heeft een positief effect onze economie en op recreatie & toerisme. Ook heeft kunst en cultuur een maatschappelijke betekenis. Het zorgt voor verbinding. En het stimuleert de persoonlijke ontwikkeling van onze inwoners. Het beoefenen van kunst geeft bovendien betekenis aan het leven. Voor (verlenging van) de inzet van een cultuurmakelaar is € 200.000 per jaar nodig. Wij stellen voor om in 2026 en 2027 € 200.000 op te nemen in de begroting. Inzet van de cultuurmakelaar na 2027 is afhankelijk van de evaluatie van de uitvoering van de cultuurvisie.	Ja			€ 400		Incidenteel
Kernen en sociale samenhang	Toekomstige MFA's	Voor de leefbaarheid in de kernen en wijken zijn multifunctionele accommodaties (mfa) van grote waarde. Daarmee wordt het voorzieningenniveau verbeterd en de maatschappelijke samenhang versterkt. Voor het realiseren / vernieuwen van mfa's is een investering van € 9 miljoen nodig.	Ja		€ 9.000			
Kernen en sociale samenhang	Kernenbeleid	We willen vitaliteit en leefbaarheid in onze kernen stimuleren en faciliteren. We participeren graag in initiatieven uit de samenleving en andersom nodigen we de samenleving uit om te participeren in projecten en plannen vanuit de gemeente. We willen dat er méér coördinatie komt op verschillende opgaven per kern. Dat vraagt om extra capaciteit in de vorm van gebiedscoördinatoren en om specifieke kwaliteiten van medewerkers. We vinden het belangrijk dat Plaatselijk Belangen en wijkverenigingen voldoende financiële middelen hebben om zich te organiseren. Daarnaast willen we dat er een bepaalde mate van zelfredzaamheid is wanneer het gaat om een financiële bijdrage voor kleine zaken die bijdragen aan de vitaliteit en leefbaarheid van de kern. Wij stellen voor € 200.000 per jaar in de begroting op te nemen.	Ja				€ 200	Structureel

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Kernen en sociale samenhang	Evenementen	In de omgevingsvisie Landstad Hardenberg is bepaald dat we in 2030 een groot publiekstrekend evenement hebben gerealiseerd. Voor onze inwoners en bezoekers is het hebben van een aantrekkelijk evenementenaanbod belangrijk onderdeel van het totale voorzieningenniveau. In de begroting is daarvoor jaarlijks € 50.000 beschikbaar. Wij vinden het niet nodig om daarvoor nu extra budget beschikbaar te stellen. Als het budget in een jaar toch niet toereikend is zullen wij u in de P&C-cyclus informeren.	Nee			€ -		
Kernen en sociale samenhang	Kotermeerstal Dedemsvaart	Met ontwikkelingen in en rond de recreatieplas Kotermeerstal willen wij een kwaliteitsimpuls realiseren en zorgen voor meer maatschappelijke activiteiten voor de inwoners van Dedemsvaart. Indicatief is een bedrag van € 450.000 nodig. De plannen worden in 2024 uitgewerkt.	Ja		€ 450			
Jeugd en Onderwijs	Veilig opgroeien	We werken aan een kansrijke, gezonde en veilige omgeving voor de jeugd. Een omgeving waarin alle kinderen en jongeren talenten ontwikkelen en eerlijke kansen hebben in het onderwijs. Een betere verbinding en samenwerking tussen onderwijs, welzijn en jeugdhulp kan bijdragen aan minder schooluitval, verzuim of achterstanden en het verbeteren van de sociaal-emotionele ontwikkeling, het welbevinden en de leerprestaties van jeugdigen. Een betere samenwerking biedt ook mogelijkheden om extra ondersteuning en zorg in te zetten wanneer dit nodig is. Wij stellen voor een bedrag van € 268.000 per jaar op te nemen in de begroting.	Ja			€ 268		Structureel
Jeugd en Onderwijs	IHP Primair onderwijs	We werken een een kansrijke, gezonde en veilige omgeving voor de jeugd in Hardenberg. Samen met het onderwijs willen wij er voor zorgen dat de omgeving waarin onze jongeren onderwijs volgen veilig, gezond en functioneel is. Daarom geven we uitvoering aan het Integraal Huisvestingsplan (IHP). Voor de huisvesting van scholen is een totaal investeringsbedrag van € 43,3 miljoen nodig. Omdat er al € 33,4 miljoen krediet door de raad beschikbaar is gesteld, is een aanvullend investeringsbedrag van € 9,9 miljoen nodig.	Ja	€ 9.900				

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Gezondheid	Veerkrachtig Hardenberg	<p>We willen werken aan een toekomstbestendig sociaal domein. We willen er zijn voor de mensen die ons nodig hebben. We streven naar een brede welvaart voor onze inwoners; een speerpunt in ons coalitieakkoord. Economische groei betekent niet automatisch maatschappelijke bloei. De benadering van brede welvaart schenkt aandacht aan de kwaliteit van leven én van de leefomgeving. Het sociaal domein zit in een langdurig proces van transformeren. Dit vraagt een verandering in denken en in doen om met elkaar te werken aan de 'Verzorgingsstaat van de toekomst'. Dit vraagt een veerkrachtige organisatie waarin we kunnen participeren op wat er lokaal speelt en we richting kunnen geven.</p> <p>We zetten in op positieve gezondheid en preventie en daarmee het voorkomen van ziekte en zorg. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat we dit willen zonder in te boeten op kwaliteit van zorg, ondersteuning en dienstverlening. De juiste zorg op de juiste plek, dichtbij de inwoner, is een belangrijk uitgangspunt. We bevorderen de samenwerking op het snijvlak van zorg, wonen en welzijn.</p> <p>De financiële middelen voor uitvoering van het programma Veerkrachtig Hardenberg worden gezocht in een herschikking van de financiële middelen binnen het Sociaal Domein.</p>	Nee			€ -		
Gezondheid	IZA/GALA	<p>We streven naar een samenleving in Hardenberg waarin inwoners zelf in regie zijn op hun fysieke gezondheid en mentale welbevinden. Inwoners ondersteunen elkaar hierbij. Vanuit de visie Positieve Gezondheid werken we in het sociale domein aan preventie en het voorkomen van zorgvragen, waardoor er een vangnet beschikbaar voor de inwoners die dat nodig hebben.</p> <p>De middelen uit de specifiek uitkeringen van het rijk voor GALA en IZA worden ingezet voor "lopende" activiteiten. De dekking voor extra benodigd budget wordt gezocht in een herschikking van de financiële middelen binnen het Sociaal Domein.</p>	Nee				€ -	

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Gezondheid	GGZ Jeugd en Volwassenen (en beschermd wonen)	We willen lokale toegankelijke zorg voor onze inwoners. Uitgangspunt hierin is dat we inzetten op zo licht als mogelijk zo zwaar als nodig. Door het lokaal inrichten van de toegang Beschermd Wonen en Beschermd Thuis zorgen wij er voor dat we zorg en ondersteuning zo veel mogelijk in de eigen leefomgeving van de inwoners aanbieden. Vanaf 2025 is structureel een bedrag nodig van € 180.000. Hiervan is € 92.000 nodig voor personele inzet bij Samen Doen en € 88.000 voor de uitvoering van taken in de gemeentelijke organisatie. De financiering van deze kosten vanuit vrijvallende regionale middelen (via centrumgemeente). Na decentralisatie ontvangen we rechtstreeks van het Rijk middelen voor het uitvoeren van Beschermd wonen en Beschermd Thuis. De verwachting is dat dit budget toereikend is om de kosten van de uitvoering en de zorgkosten zelf te dekken.	Nee				€ -	Structureel
Gezondheid	Inclusie	Ons doel is een gezonde generatie 2040. We zetten ons ervoor in dat iedereen in de gemeente Hardenberg kan meedoen. Meedoen aan de maatschappij bevordert sociale contacten en bevordert onze gezondheid. We maken de stap van toegankelijke gemeente naar een inclusieve gemeente. Iedereen heeft gelijke rechten, plichten en kansen. We kunnen zijn wie we willen zijn, zonder te worden gediscrimineerd of uitgesloten. Voor de uitvoering van het beleid is een incidenteel bedrag van € 70.000 nodig, dat kan worden ingezet in de periode tot en met 2028.	Ja				€ 70	Incidenteel
Gezondheid	Inkomen en financiële bestaanszekerheid	Onze visie is dat inwoners kunnen meedoen in de maatschappij. Inwoners hebben voldoende veerkracht wanneer het even tegen zit. Hun (financiële) bestaanszekerheid is op orde. Daarvoor vergroten we de effectiviteit (en het bereik) van het bestaande aanbod aan minimaregelingen, vereenvoudigen we (de toegang tot) bestaand aanbod en verstevigen we de verbinding binnen de keten van financiële dienstverlening (o.a. door de inzet van een armoederegisseur. Wij stellen voor € 300.000 per jaar in de begroting op te nemen.	Ja			€ 400		Structureel

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Sport	IHP sportparken	We willen dat inwoners van de gemeente Hardenberg gezond opgroeien en gezond blijven door voldoende te bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. We faciliteren dit door in dorpen en kernen passende sportvoorzieningen voor buitensporten te behouden en te realiseren. Daarvoor is een investering van € 8,9 miljoen nodig. De investeringen zullen verspreid plaats hebben in de periode tot 2040.	Ja	€ 2.200	€ 8.900			
Sport	IHP binnensport	We willen dat inwoners van de gemeente Hardenberg gezond opgroeien en gezond blijven door voldoende te bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. Via het Sport- en beweegakkoord willen we dat in samenwerking met de inwoners aanjagen. Goede en goed bereikbare voorzieningen voor binnensporten zijn daarbij een voorwaarde. Investeringen in sportaccommodaties zijn nodig. Uit de eerste resultaten van een onderzoek blijkt dat als we ambities maximaal willen realiseren in de periode tot 2040 een bedrag nodig is tussen de € 39 miljoen en € 52 miljoen. We houden vooralsnog rekening met een investering van € 10 miljoen.	Ja	€ 39.000	€ 52.000			
Sport	IHP zwembaden	We willen dat inwoners van de gemeente Hardenberg gezond opgroeien en gezond blijven door voldoende te bewegen en elkaar kunnen ontmoeten. De huisvestingsvisie en strategie voor gemeentelijke zwembaden is via een Integraal Huisvestingsplan (IHP) inzichtelijk gemaakt. Om de zwembaden toekomstbestendig te laten zijn is een investering van € 2,5 miljoen nodig.	Ja	€ 2.500				
Sport	Sportpark de Boekweit	We dragen bij aan een toekomstbestendig sportpark in Dedemsvaart. Daarom onderzoeken we samen met de gebruikers de scenario's voor renovatie of verplaatsing van Sportpark Boekweit. Verplaatsing naar de zuidwesthoek van de Hoopmansveenweg/Rooijens van Hoofdwijk komt het meest tegemoet aan het programma van eisen. Daarvoor is een investering van € 12 miljoen nodig.	Ja		€ 12.000			

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Leefomgevingskwaliteit	Groot onderhoud begraafplaatsen	We vinden het belangrijk dat de begraafplaatsen er goed uitzien en toegankelijk zijn. Uit inspectie van de asfaltpaden op diverse begraafplaatsen blijkt dat de technische staat hiervan niet meer op orde is. De kwaliteit en toegankelijkheid dreigt hiermee in gevaar te komen. In principe streven we naar kostendekkende tarieven voor begraven en asbezorging. Een volledige kostendekkendheid van de begraafplaatsen is niet haalbaar. Door afname van het aantal begravingen, dalen de inkomsten al een aantal jaren op rij. Een goede prijskwaliteit is tegen de achtergrond van deze ontwikkeling van belang. We hanteren daarom tarieven die marktconform zijn en houden de kwaliteit in het oog. Voor het groot onderhoud is een bedrag van € 250.000 nodig.	Ja			€ 250		Incidenteel
Leefomgevingskwaliteit	Veilige schoolomgevingen	Bij veel scholen is sprake van een verkeersonveilige situatie. Op deze plekken willen we de schoolomgeving verkeersveiliger maken. Naast aanpassingen aan de infrastructuur gaan we ook met de scholen in overleg over wat men zelf en samen met VVN kan doen via verkeerseducatie. Een investering van €240.000 is nodig om knelpunten op te lossen. Uitgaande van relatief eenvoudige maatregelen (€ 20.000 per school), kunnen hiermee 12 verkeersonveilige situaties worden verbeterd.	Ja	€ 240				
Leefomgevingskwaliteit	Intensivering toezicht recreatieparken	In de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg schreven we: "We ondersteunen en stimuleren de sector bij het revitaliseren en/of transformeren van vitale vakantieparken". We willen de recreatiefunctie waar nodig herstellen en criminele activiteiten en overlast tegen gaan. Wij willen een eenmalig bedrag van € 400.000 beschikbaar stellen.	Ja				€ 400	Incidenteel

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Leefomgevingskwaliteit	Duurzaam Hardenberg (Energieprogramma 2024-2028)	De beschikbaarheid van energie was jarenlang een vanzelfsprekendheid, maar staat stevig onder druk door netcongestie, energieschaarste en de overgang naar duurzame energie. We willen samen met inwoners, bedrijven en partners keuzes maken. Met het vernieuwde energiebeleid uit de strategiebrieven, die in april 2023 is vastgesteld, hebben we de programmalijnen energie uit het Meerjarenprogramma (MJP) Duurzaam Hardenberg 2020-2024 aangepast en aangescherpt en accenten verschoven. En we zorgen ervoor dat de eigen gemeentelijke doelen in de pas lopen met de landelijke doelen uit het klimaatakkoord. In het energieprogramma 2024-2028 geven we aan hoe we hier concreet mee aan de slag gaan. Er is nog budget beschikbaar. Dit willen we inzetten als programmageld tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.	Nee	€ -				
Landbouwtransitie en landelijk gebied	Erven met kwaliteit	We geven uitvoering geven aan de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg en de daarin genoemde landbouwtransitie door het op peil houden en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit in het buitengebied. Er worden verschillende mogelijkheden geboden, zoals woningbouw en economische ontwikkelingen. Tot en met 2025 is een jaarlijks budget van € 100.000 beschikbaar. Vanaf 2026 willen wij jaarlijks € 125.000 in de begroting opnemen.	Ja			€ 125		Structureel
Landbouwtransitie en landelijk gebied	Uitvoeringsagenda vanaf 2024	Wij streven naar een landelijke gebied dat economisch en sociaal vitaal is. Met een productieve en veerkrachtige (kringloop)landbouw en ruimte voor recreatieve neventakken. Daarvoor is tot en met 2026 incidenteel geld beschikbaar. Voor het realiseren van de doelstellingen willen wij eenmalig € 500.000 toevoegen aan de beschikbare middelen. Het totaal aan financiële middelen willen we inzetten als programmageld tijdens de programmaperiode. Op basis van een activiteitenplanning wordt het budget verdeeld over de jaren en opgenomen in de meerjarenbegroting.	Ja			€ 500		Incidenteel

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Organisatie	Gemeentelijke gebouwen	We streven naar duurzame en energiezuinige gemeentelijke gebouwen. In de nota vastgoedmanagement (juni 2021) is afgesproken dat voor ieder gebouw een verduurzamingsplan wordt opgesteld. In 2023 zijn verduurzamingsplannen opgesteld voor de gemeentelijke gebouwen. Verduurzaming leidt tot lagere energiekosten. Deze vrijval kan deels gebruikt worden ter dekking van kapitaallasten. Voor de uitvoering van die plannen is een investering van € 2 miljoen nodig.	Ja	€ 2.000				
Organisatie	Wagenpark	Als bijdrage aan de het programma Duurzaam Hardenberg en de klimaatdoelstellingen maakt het wagenpark van de buitendienst op termijn geen gebruik meer van fossiele brandstoffen. De gemeentewerf en andere mogelijke stallingsplaatsen worden aangepast om het toekomstige wagenpark te kunnen stallen en op te laden. Voor de verduurzaming van het wagenpark en bijbehorende faciliteiten is een investering van € 2 miljoen nodig.	Ja		€ 2.000			
Organisatie	Strategische personeelsplanning	We willen zorgen voor kwalitatief en kwantitatief voldoende personeel. De ontwikkelingen op de arbeidsmarkt geven aanleiding om extra in te zetten op het werven en vasthouden van personeel. Dat willen we onder andere doen door de inzet van trainees en door opleidingen en trainingen aan te bieden. Kosten trainees gaan we opvangen binnen het totale loonsombudget. We volgen de ontwikkeling van de besteding van het benodigde opleidingsbudget en zullen zo nodig via de P&C-cyclus financiële middelen vragen.	Nee			€ -		

Thema	Onderwerp	Visie	In PN met €?	Invest. TB	Invest. NA	Bedrag TB	Bedrag NA	Str. / Inc.
Organisatie	Herinrichting gemeentehuis	Het gemeentehuis moet een moderne en toekomstbestendige werkomgeving zijn, met een passende inrichting waar medewerkers op een goede manier hun verschillende werkzaamheden en taken kunnen uitvoeren. Er moet worden voldaan aan de normen die er zijn voor klimaat en akoestiek (arbo). Het meubilair is economisch afgeschreven en voldoet niet meer (volledig) aan de normen. Er is een bedrag van € 1,3 miljoen beschikbaar voor vervanging van meubilair. Voor aanpassingen in het gebouw stellen wij voor een investeringsbedrag van ten minste € 1 miljoen op te nemen. Daarmee kunnen we naar verwachting voldoen aan de wettelijke normen, nog niet aan alle wensen.	Ja	€ 1.000	€ 5.900			
				€ 83.290	€ 176.755	€ 4.273	€ 670	